

Sygn. akt VII U 913/16

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 15 lutego 2018 r.

Sąd Okręgowy Warszawa - Praga w Warszawie VII Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący SSO Renata Gąsior

Protokolant Paulina Filipkowska

po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 15 lutego 2018 r. w Warszawie

sprawy J. S.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych (...) Oddział w W.

o wysokość emerytury

na skutek odwołania J. S.

od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych (...) Oddział w W. z dnia 15 lipca 2013 r., znak:(...)

1. zmienia zaskarżoną decyzję Zakładu Ubezpieczeń Społecznych (...) Oddział w W. z dnia 15 lipca 2013 r., znak: (...) w ten sposób, że przelicza emeryturę odwołującego J. S. począwszy od 1 sierpnia 2013 r. ustalając, że wskaźnik wysokości podstawy wymiaru (WWPW) wynosi 147,57% oraz ustala, że wysokość świadczenia wynosi 2.143,26 zł, a po waloryzacji od 01.03.2013 r. – 2.790,57 zł

2. zasądza od Zakładu Ubezpieczeń Społecznych (...) Oddział w W. na rzecz odwołującego J. S. kwotę 420,00 zł (czteryście dwadzieścia złotych) tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego,

3. stwierdza, że organ rentowy nie ponosi odpowiedzialności za opóźnienie w wypłacie świadczenia.

UZASADNIENIE

Zakład Ubezpieczeń Społecznych (...) Oddział w W., decyzją z dnia 15 lipca 2013 r., znak: (...) przeliczył emeryturę ubezpieczonego J. S. od dnia 1 sierpnia 2013 r., tj. od najbliższego terminu płatności świadczenia. Do ustalenia wysokości emerytury organ rentowy uwzględnił 35 lat i 11 miesięcy okresów składkowych, tj. 431 miesięcy oraz 1 rok i 3 miesiące okresów nieskładkowych, tj. 15 miesięcy. Świadczenie po waloryzacji wyniosło od dnia 1 sierpnia 2013 r. – 2.382,69 zł i zostało przeliczone zgodnie z wyrokiem Sądu Apelacyjnego z dnia 12 września 2012 r. Do ustalenia podstawy wymiaru emerytury za okres od dnia 28 listopada 1967 r. do dnia 31 grudnia 1975 r. organ rentowy przyjął kwotę minimalnego wynagrodzenia z uwagi na brak dokumentacji potwierdzającej wysokość osiągniętych zarobków. Od dnia 1 sierpnia 2013 r. wysokość świadczenia do wypłaty dla odwołującego wynosiła 1.970,25 zł miesięcznie (decyzja o przeliczeniu emerytury, t. III, k. 85-89 a.r.).

J. S. w dniu 12 sierpnia 2013 r. złożył odwołanie od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych (...) Oddział w W. z dnia 15 lipca 2013 r., znak: (...), dotyczącej wysokości emerytury. W uzasadnieniu odwołania ubezpieczony wskazał, że organ rentowy dokonując przeliczenia wysokości emerytury przyjął za podstawę kwotę minimalnego wynagrodzenia za pracę, pomijając faktycznie uzyskane zarobki w latach 1968-1972. Ubezpieczony stwierdził jednak,

że wyliczenia Zakładu Ubezpieczeń Społecznych nie uwzględniają oświadczenia z dnia 30 listopada 2010 r., które zostało sporządzone na podstawie angażu z roku 1967 i 1970 oraz ilości godzin przepracowanych w tym okresie (odwołanie z dnia 12 sierpnia 2013 r., k. 2 a.s.).

Zakład Ubezpieczeń Społecznych (...) Oddział w W. wniósł o oddalenie odwołania na podstawie art. 477¹⁴ k.p.c. i wskazał, że podstawa emerytury została ustalona z 20 dowolnych lat kalendarzowych wybranych z całego okresu ubezpieczenia, czyli z lat 1976-1991, 1993-1995 i 1998. Wskaźnik wysokości podstawy wymiaru wyniósł 125,98%. Następnie po doliczeniu zasiłku dla bezrobotnych pobranego w 1998 r. wzrósł on do 126,05%. Od marca 2010 r., po przedłożeniu przez odwołującego legitymacji ubezpieczeniowej potwierdzającej wysokość osiąganych zarobków w latach 1964-1965 i 1967, podstawa wymiaru została ustalona z 20 dowolnych lat kalendarzowych wybranych z całego okresu ubezpieczenia, tj. z 1965 r., z lat 1976-1991 oraz 1993-1995. Wówczas wskaźnik wysokości podstawy wymiaru wyniósł 128,77%. Organ rentowy podniósł, że J. S. w okresie od dnia 28 listopada 1967 r. do dnia 3 lipca 1996 r. był zatrudniony w (...) S.A., ale wysokość zarobków udokumentował wyłącznie za lata 1976-1996. Sąd Apelacyjny wyrokiem z dnia 12 września 2012 r., wydanym w sprawie o sygnaturze III AUa 445/12, przekazał organowi rentowemu celem rozpoznania wniosku odwołującego o obliczenie wysokości emerytury od podstawy wymiaru ustalonej z uwzględnieniem zarobków z okresu zatrudnienia w Przedsiębiorstwie (...) w W. w latach 1967-1975. Zakład Ubezpieczeń Społecznych wykonał to orzeczenie i za ww. okres przyjął minimalne wynagrodzenie z uwagi na brak dokumentacji, potwierdzającej wysokość osiąganych zarobków. Wskaźnik wysokości podstawy wymiaru wyniósł 128,77% i wysokość emerytury nie uległa zmianie. Wobec tego – w ocenie organu rentowego – zaskarżona decyzja z dnia 15 lipca 2013 r. została wydana prawidłowo (odpowiedź na odwołanie, k. 3 a.s.).

Wyrokiem z dnia 30 maja 2014 r. Sąd Okręgowy Warszawa-Praga w Warszawie, VII Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych oddalił odwołanie J. S. od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych (...) Oddział w W. z dnia 15 lipca 2013 r., znak: (...).

Sąd Okręgowy ustalił, że J. S., urodzony w dniu (...), w okresie od dnia 3 sierpnia 1962 r. do dnia 19 września 1964 r. był zatrudniony w Przedsiębiorstwie (...) z siedzibą w W. i wykonywał pracę na stanowisku frezera. Następnie od dnia 22 września 1964 r. do dnia 24 listopada 1967 r. pracował w (...) Wytwórni (...), jako frezer narzędziowy. Od dnia 28 listopada 1967 r. do dnia 3 lipca 1996 r. odwołujący świadczył pracę w (...) S.A. w W. w pełnym wymiarze czasu pracy, kolejno na stanowiskach: ustawiacz, mistrz, starszy mistrz, operator procesów skrawaniem oraz monter aparatury kontrolno – pomiarowej i automatyki. Jego wynagrodzenie na początku zatrudnienia zostało określone, jako mieszczące się w grupie VIII – akordowej – 13,30 zł/godz. plus premia. Od dnia 1 stycznia 1970 r. zostało podwyższone do kwoty 14,50 zł/godz. (IX grupa akordowa), a poza tym nadal przysługiwała premia zgodnie z regulaminem. Począwszy od dnia 1 lipca 1973 r. zaszeregowanie J. S. do IX grupy nie uległo zmianie, obniżona została jednak stawka za godzinę pracy do kwoty 17,00 zł. Kolejna zmiana wysokości stawki godzinowej nastąpiła od dnia 1 sierpnia 1974 r. Od tej daty odwołujący otrzymywał 19,00 zł/godz. i premię zgodnie z regulaminem. Z dniem 1 sierpnia 1976 r. stawka za godzinę została podwyższona do kwoty 21,00 zł, a od dnia 15 listopada 1978 r. odwołujący miał wynagrodzenie zasadnicze w wysokości 4.600,00 zł plus dodatek funkcyjny i premię. Kwota wynagrodzenia zasadniczego ulegała później zmianom. Wysokość premii była określona w regulaminie, przyznawano ją miesięcznie w wysokości 25% z tym, że za szczególne osiągnięcia mogła być podwyższona, zaś w przypadku niedopełnienia obowiązków pracodawca mógł ją obniżyć. Poza tym pracownicy (...) S.A. otrzymywali dodatkowe wynagrodzenie roczne (tzw. trzynastkę) oraz wynagrodzenie za pracę w godzinach nadliczbowych, jeśli była przez nich wykonywana praca ponad obowiązujące normy czasu pracy. Odwołujący do 1972 r. pracował również w soboty po 6 godzin. Korzystał z urlopu wypoczynkowego oraz z urlopu bezpłatnego, co miało miejsce w okresie od dnia 2 stycznia 1992 r. do dnia 31 maja 1992 r. oraz od dnia 10 października 1992 r. do dnia 30 kwietnia 1993 r. Poza tym w 1969 r. odwołujący przebywał 12 dni na zwolnieniu lekarskim, zaś w 1971 r. – 4 dni. Stosunek pracy w (...) S.A. zakończył się na mocy porozumienia stron. W świadectwie pracy została zamieszczona informacja dotycząca wykorzystania urlopu wypoczynkowego w 1996 r. oraz informacja o okresach pobierania zasiłku chorobowego po dniu 15 listopada 1991 r.

Następnie Sąd Okręgowy stwierdził, że w okresie od dnia 2 marca 1998 r. do dnia 15 lipca 2000 r. ubezpieczony pracował w Przedsiębiorstwie (...) z siedzibą w W. na stanowisku montera instalacji sanitarnych. Później pobierał świadczenie rehabilitacyjne i zasiłek przedemerytalny, a od dnia 1 lipca 2001 r., na podstawie decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych (...) Oddział w W. z dnia 17 grudnia 2001 r. (znak: (...)), została mu przyznana renta z tytułu częściowej niezdolności do pracy. Decyzja o wstrzymaniu jej wypłaty od dnia 8 maja 2008 r. zapadła w dniu 19 maja 2008 r.

Sąd Okręgowy podał, że w dniu 7 maja 2008 r. ubezpieczony złożył wniosek o przyznanie na jego rzecz prawa do emerytury. Decyzją z dnia 19 maja 2008 r. (znak: (...)) Zakład Ubezpieczeń Społecznych przyznał J. S. emeryturę. Do ustalenia podstawy wymiaru emerytury przyjęto przeciętną podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne z 20 lat kalendarzowych wybranych z całego okresu ubezpieczenia. Wskaźnik wysokości podstawy wymiaru wyniósł 125,98%. Wysokość świadczenia do wypłaty od dnia 1 lipca 2008 r. została wyliczona na kwotę 1.526,96 zł. Następnie w dniu 5 czerwca 2008 r., na wniosek odwołującego, organ rentowy wydał decyzję o przeliczeniu emerytury (znak: (...)), w której przyjęto wskaźnik wysokości podstawy wymiaru wynoszący 126,05%. Do wyliczenia wysokości świadczenia Zakład Ubezpieczeń Społecznych uwzględnił 35 lat i 11 miesięcy okresów składkowych oraz 1 rok i 3 miesiące okresów nieskładkowych. Wysokość świadczenia wyniosła 1.910,45 zł, a od dnia 1 lipca 2008 r. ustalono wypłatę w miesięcznej wysokości 1.572,51 zł. W dniu 18 sierpnia 2009 r. J. S. wystąpił do organu rentowego o ponowne przeliczenie wysokości emerytury, zgodnie z uchwałą Sądu Najwyższego z dnia 20 lipca 2006 r. (sygn. akt II UZP 9/06). Zakład Ubezpieczeń Społecznych – Inspektorat w O. w odpowiedzi zajął stanowisko na piśmie. W dniu 29 marca 2010 r. ubezpieczony J. S. ponownie zwrócił się do Zakładu Ubezpieczeń Społecznych (...) Oddział w W. - Inspektorat w O. o przeliczenie emerytury z uwzględnieniem zarobków za 1965 r. na podstawie legitymacji ubezpieczeniowej, którą złożył. Organ rentowy w dniu 30 maja 2011 r. wydał decyzję o przeliczeniu wysokości emerytury, w której ustalając podstawę wymiaru przyjął przeciętną podstawę wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne z 20 lat kalendarzowych wybranych z całego okresu ubezpieczenia. Wskaźnik wysokości podstawy wymiaru wyniósł 128,77%, a wysokość świadczenia 2.153,30 zł, przy czym od dnia 1 lipca 2011 r., po waloryzacji do wypłaty przewidziana była miesięczna kwota w wysokości 1.839,25 zł. W późniejszym okresie emerytura J. S. była waloryzowana.

Ostatecznie decyzją z dnia 15 lipca 2013 r. (znak (...)) organ rentowy po rozpatrzeniu wniosku J. S. z dnia 10 lipca 2013 r., przeliczył emeryturę od dnia 1 sierpnia 2013 r., tj. od najbliższego terminu płatności świadczenia. Do ustalenia wysokości emerytury organ rentowy uwzględnił 35 lat i 11 miesięcy okresów składkowych, tj. 431 miesięcy oraz 1 rok i 3 miesiące okresów nieskładkowych, tj. 15 miesięcy. Świadczenie po waloryzacji wyniosło od dnia 1 sierpnia 2013 r. – 2.382,69 zł i zostało przeliczone zgodnie z wyrokiem Sądu Apelacyjnego z dnia 12 września 2012 r. Do ustalenia podstawy wymiaru emerytury za okres od dnia 28 listopada 1967 r. do dnia 31 grudnia 1975 r. organ rentowy przyjął kwotę minimalnego wynagrodzenia z uwagi na brak dokumentacji potwierdzającej wysokość osiągniętych zarobków. Od dnia 1 sierpnia 2013 r. wysokość świadczenia do wypłaty dla odwołującego wyniosła 1.970,25 zł miesięcznie.

Sąd Okręgowy wskazał, że powyższy stan faktyczny ustalili w oparciu o akta rentowo-emerytalne odwołującego oraz dokumenty znajdujące się w aktach sprawy i aktach osobowych z okresu zatrudnienia J. S. w (...) S.A. z siedzibą w W.. Sąd Okręgowy uwzględnił także zeznania odwołującego i świadków M. B. i C. W., uznając je za wiarygodne za wyjątkiem części, w której świadkowie i odwołujący opisywali wysokość i okoliczności przyznawania premii. Wprawdzie wskazywali, że premia była nie mniejsza niż 25%, ale bywały przypadki, że następowało jej obniżenie. Z tego względu – w ocenie Sądu Okręgowego - nie można było przyjąć, aby w każdym miesiącu wypłacano premię w wysokości, co najmniej 25%. Sąd Okręgowy zaznaczył także, że świadkowie rozbieżnie opisywali charakter premii i zasady jej przyznawania. Jeden ze świadków odwoływał się bowiem do regulaminu, drugi zaś wskazywał, że takiego nie było.

W uzasadnieniu powyższego wyroku, Sąd I instancji zważył, że organ rentowy w postępowaniu administracyjnym zobowiązany jest do ścisłego stosowania § 21 pkt. 1 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 11 października 2011 r. w sprawie postępowania o świadczenia emerytalno – rentowe, zgodnie z którym środkiem dowodowym stwierdzającym wysokość wynagrodzenia, dochodu, przychodu oraz uposażenia przyjmowanego do

ustalenia podstawy wymiaru emerytury lub renty są zaświadczenia pracodawcy lub innego płatnika składek, legitymacja ubezpieczeniowa lub inny dokument na podstawie, którego można ustalić wysokość wynagrodzenia, dochodu, przychodu lub uposażenia. Powołany przepis zawęża zakres środków dowodowych w postępowaniu przed Zakładem Ubezpieczeń Społecznych i dopiero wszczęcie postępowania sądowego na skutek złożenia odwołania, umożliwia ustalenie wynagrodzenia za pomocą innych środków dowodowych niż wynikające z rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 11 października 2011 r. W postępowaniu przed sądem dopuszczalne jest bowiem przeprowadzenie wszelkich dowodów dla wykazania okoliczności, mających wpływ na prawo do świadczenia. Można to czynić wszelkimi środkami dowodowymi, przewidzianymi w kodeksie postępowania cywilnego. W praktyce oznacza to, że w postępowaniu sądowym istnieje możliwość wykazania wszelkimi dowodami okoliczności, od których zależą uprawnienia do świadczeń z ubezpieczenia społecznego, także wówczas, gdy z dokumentów wynika co innego.

Sąd Okręgowy podkreślił, że w rozpoznawanej sprawie, poza sporem pozostawało samo prawo J. S. do emerytury oraz fakt jego zatrudnienia najpierw w Przedsiębiorstwie (...) z siedzibą w W., a potem w (...) S.A. w W.. Sporne było jedynie to, czy organ rentowy prawidłowo ustalił wysokość świadczenia emerytalnego należnego wnioskodawcy przyjmując do wyliczenia kwotę minimalnego wynagrodzenia za pracę za okres od dnia 1 stycznia 1968 r. do dnia 31 grudnia 1975 r. J. S. z takim wyliczeniem nie zgodził się wskazując, że jego zarobki z ww. okresu czasu powinny być ustalone w wysokości faktycznie uzyskiwanej, zgodnie z jego wyliczeniem z dnia 30 listopada 2010 r. Na potwierdzenie zasadności swoich wyliczeń ubezpieczony przedstawił dokumenty potwierdzające otrzymywaną stawkę wynagrodzenia za godzinę pracy oraz świadków, którzy pracowali wraz z nim. Sąd Okręgowy zaznaczył, że dokumentem potwierdzającym wysokość wynagrodzenia jest zaświadczenie o zatrudnieniu i wynagrodzeniu wystawione na druku ZUS Rp – 7 przez pracodawcę lub prawnego następcę pracodawcy. Dokumentem takim może być również legitymacja ubezpieczeniowa zawierająca odpowiednie wpisy o zatrudnieniu i wysokości wynagrodzenia dokonane przez pracodawcę lub jego prawnego następcę. Równoważnymi dowodami stwierdzającymi fakt i okres zatrudnienia albo wysokość wynagrodzenia są kserokopie dokumentów wydane przez archiwa lub inne jednostki zajmujące się przechowywaniem dokumentów zlikwidowanych zakładów pracy, uwierzytelnione przez osoby kierujące archiwami lub firmami przechowującymi dokumenty. Jeżeli ubezpieczony nie może udowodnić zarobków z okresu pozostawania w stosunku pracy wskazanym do ustalenia podstawy wymiaru, przyjmuje się kwotę obowiązującego w tym okresie minimalnego wynagrodzenia pracowników.

Wysokość wynagrodzenia za lata pracy, za które nie zachowały się kartoteki płacowe, pracodawca lub jego następcą prawny może wykazać na podstawie dokumentacji zastępczej znajdującej się w aktach osobowych pracownika, np. w umowie o pracę, w angażach itp., ale tylko w przypadku tych składników wynagrodzenia, które przysługiwały bezwarunkowo jako stałe składniki określone kwotowo. W sytuacji, w której pracownik otrzymywał wynagrodzenie obliczone stawką godzinową, wynagrodzenie można wyliczyć tylko wtedy, gdy zachowały się dane dotyczące liczby faktycznie przepracowanych przez pracownika godzin. Sąd Okręgowy podał, że jak wynika z pisma z dnia 29 grudnia 2009 r., (...) S.A.” w W. nie posiada dokumentacji płacowej J. S. sprzed 1976 r., nie jest również możliwe wystawienie zaświadczenia o zatrudnieniu i wynagrodzeniu Rp-7 na podstawie dokumentacji zastępczej. Dodatkowo nie zachowały się żadne dokumenty dotyczące ilości przepracowanych przez odwołującego godzin. Potwierdzają to akta osobowe, które Sąd Okręgowy zdołał uzyskać, w których w odniesieniu do okresu spornego, istotnie brak jest wielu ważnych dokumentów koniecznych do ustalenia rzeczywistego wynagrodzenia odwołującego. Sąd Okręgowy dodał, że wprawdzie, w aktach osobowych znajdują się informacje o kolejnych zmianach stawki zaszeregowania, ale jest to tylko punkt wyjścia do wyliczenia faktycznie uzyskiwanych zarobków przez J. S.. Ponieważ od chwili zatrudnienia w (...) S.A. do 1980 r. zarobki te były ustalane według stawki godzinowej to, aby je wyliczyć konieczna byłaby jeszcze informacja o czasie pracy odwołującego, znacznie szersza niż tylko ograniczająca się do wiedzy, że był to pełny etat. Nawet pracując w pełnym wymiarze czasu pracy, pracownik nie zawsze świadczy pracę. Mogą występować przerwy wynikające z różnych zdarzeń i okoliczności, np. okres choroby, urlopy itp. W przypadku J. S. w legitymacji ubezpieczeniowej zostały zawarte adnotacje o chorobie odwołującego w spornym okresie, ale brak jest danych dotyczących urlopów, które – jak sam odwołujący przyznał – mógł wykorzystywać w roku, za który urlop był należy, bądź w roku następnym. Dokładnych danych na ten temat nie ma jednak w dokumentacji znajdującej się w aktach osobowych, a i J. S. nie pamiętał dokładnie, kiedy i w jakim wymiarze był na urlopie. Wprawdzie złożył zestawienie,

w którym podał czas pracy, stawkę godzinową, premię i łączną kwotę za dany rok, lecz nie jest dowodem wysokości uzyskiwanego przychodu „kalkulacja finansowa”, z której nie wynika, czy faktycznie takie wielkości dochodu zostały przez wnioskodawcę uzyskane, a obciążenia finansowe odprowadzone. Również samo twierdzenie strony nie jest dowodem, a twierdzenie dotyczące istotnej dla sprawy okoliczności (art. 227 k.p.c.) powinno być udowodnione przez stronę to stwierdzenie zgłaszającą (art. 232 k.p.c. i 6 k.c.). Zaliczenie nieudokumentowanych okresów składkowych do uprawnień oraz wzrostu świadczeń emerytalno-rentowych wymaga bowiem dowodów niebudzących wątpliwości, spójnych i precyzyjnych, ponieważ chodzi o ustalenie wynagrodzenia konkretnego pracownika, w jego indywidualnym stosunku pracy. Nie chodzi jednak o wynagrodzenie hipotetyczne, (jakie mógłby otrzymywać, gdyby pracował), lecz o ustalenie (na podstawie wszystkich zaoferowanych środków dowodowych i z zachowaniem zasad prowadzenia dowodów) wynagrodzenia, które w rzeczywistości otrzymywał.

Sąd Okręgowy stwierdził, że świadectwo pracy wydane ubezpieczonemu przez (...) S.A. w W. zawiera dane, które co do zasady nie sięgają lat spornych w niniejszym procesie. Tenże dokument dla ustalenia zarobków z okresu, na który wskazuje J. S., nie jest więc przydatny. Informacje o korzystaniu ze zwolnień lekarskich dotyczą tylko okresu po dniu 15 listopada 1991 r., zaś dane dotyczące korzystania z urlopu wypoczynkowego odnoszą się jedynie do roku, w którym zakończył się stosunek pracy. W związku z tym, biorąc pod uwagę opisany stan sprawy, nie jest możliwe wyliczenie pewnego, a nie hipotetycznego wynagrodzenia uzyskiwanego przez J. S. w latach, które wskazał. Co więcej, wysokość premii, na którą się powołał, także nie jest pewna w kolejnych miesiącach, ponieważ zasady jej przyznawania zostały określone w regulaminie premiowania, a świadkowie nie potrafili ich wskazać. Ich zeznania w tym zakresie nie były precyzyjne. M. B. zeznał bowiem, że przyznanie premii nie było uzależnione od spełnienia jakichkolwiek warunków, a później wskazał, że jak była udzielona nagana, to mogło nastąpić jej obniżenie. Z tego więc wynika, że premia nie była bezwarunkowa, ale jednak zależna od spełnienia pewnych warunków, które zostały określone w regulaminie premiowania. Z kolei świadek C. W. wskazał, że premia była uznaniowa i nie było żadnego regulaminu, który regulowałby prawo do tego składnika wynagrodzenia i w jego przypadku zdarzyło się jej obniżenie. W związku z tym poza zgodnym twierdzeniem świadków o premii w wysokości co najmniej 25%, choć podlegającej czasem obniżeniu, pozostałe okoliczności związane z premiowaniem, były rozbieżne. To więc nie pozwala na przyjęcia, że w latach, na które wskazuje odwołujący, premia przyznawana mu w każdym miesiącu wynosiła 25%. J. S. w dniu 26 października 1973 r. otrzymał ostrzeżenie za nieprzestrzeganie przepisów bhp, które zostało utrzymane w mocy. Nie ma pewności, że w tym wypadku przyznana mu premia wynosiła, co najmniej 25%. Ponadto, odwołujący nie wykazał, aby premia była należna również za okresy nieobecności w pracy, w tym za czas choroby, czy za urlopy wypoczynkowe. Z tego względu uwzględnianie jej w wyliczeniu według metody, jaką obrał odwołujący, jest niemożliwe do zaakceptowania. Nie wiadomo bowiem, w których miesiącach miało miejsce korzystanie w urlopu i czy wtedy ten składnik wynagrodzenia był należny. Nie ma też pewności, że – z uwagi na treść zeznań świadków – w niektórych miesiącach, jak choćby w październiku 1973 r., nie była ona obniżona. Wyliczenie odwołującego jest więc dalece hipotetyczne i z całą pewnością nie daje obrazu rzeczywistych zarobków J. S.. Jeżeli chodzi natomiast o lata 1973-1975, to za ten okres nawet sam odwołujący nie był w stanie szacunkowo określić liczby godzin pracy. Wobec powyższego organ rentowy zasadnie przyjął w spornych latach minimalne wynagrodzenie. W świetle tak poczynionych ustaleń, Sąd Okręgowy wywiódł, że zaskarżona decyzja organu rentowego była trafna i z tych względów na podstawie art. 477¹⁴ § 1 k.p.c. orzekł jak w sentencji orzeczenia.

Apelację od wyroku Sądu Okręgowego Warszawa-Praga VII Wydziału Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 30 maja 2014 r. wniósł J. S. zaskarżając powyższy wyrok w całości. Wyrokowi Sądu skarżący zarzucił błąd w ustaleniach istotnych z punktu widzenia rozstrzygnięcia sprawy, polegający na ustaleniu, że organ rentowy zasadnie przyjął w spornych latach minimalne wynagrodzenie za pracę, nieprawidłowe zastosowanie ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych i rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie postępowania o świadczenia emerytalno-rentowe i zasad wypłaty tych świadczeń, naruszenie przepisów prawa procesowego, t.j. art. 23 § 1 k.p.c. co wyraża się w niewłaściwej, błędnej ocenie zebranego w sprawie materiału dowodowego, nie dokonaniu właściwych ustaleń faktycznych oraz naruszenie prawa procesowego, poprzez nie zawarcie w uzasadnieniu wyroku faktów, które Sąd uznał za udowodnione, dowodów na których się oparł i przyczyn dla których innym dowodom odmówił waloru wiarygodności i mocy dowodowej. Wskazując na powyższe

zarzuty skarżący wniósł o uwzględnienie odwołania poprzez zmianę zaskarżonej decyzji organu rentowego z dnia 24 sierpnia 2009 r. i ustalenie wskaźnika podstawy wysokości emerytury ubezpieczonego na 133,72%, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi I instancji do ponownego rozpoznania.

W uzasadnieniu zarzutów skarżący podniósł, że Sąd Okręgowy w uzasadnieniu wyroku wskazał między innymi, że organ rentowy w postępowaniu administracyjnym zobowiązany jest do ścisłego stosowania § 21 pkt. 1 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 11 października 2011 r. w sprawie postępowania o świadczenia emerytalno-rentowe, zgodnie z którym środkiem dowodowym stwierdzającym wysokość wynagrodzenia, dochodu, przychodu oraz uposażenia przyjmowanego do ustalenia podstawy wymiaru emerytury są zaświadczenia pracodawcy lub innego płatnika składek, legitymacja ubezpieczeniowa lub inny dokument, na podstawie którego ustalić można wysokość wynagrodzenia, dochodu, przychodu lub uposażenia. Natomiast złożenie odwołania umożliwia ustalenie wynagrodzenia za pomocą innych środków dowodowych niż wynikających z wyżej przytoczonego rozporządzenia. Oznacza to, że w postępowaniu sądowym istnieje możliwość wykazania wszelkimi dowodami, okoliczności, od których zależą uprawnienia do świadczeń z ubezpieczenia społecznego, także wówczas, gdy z dokumentów wynika co innego. Sąd Okręgowy uznał, po analizie materiału dowodowego zgromadzonego w sprawie, że ubezpieczony nie udowodnił zarobków z okresu pozostawania w stosunku pracy wskazanym do ustalenia podstawy wymiaru, wobec czego przyjął kwotę obowiązującego w tym okresie minimalnego wynagrodzenia za pracę. Zdaniem ubezpieczonego nie jest to trafne rozstrzygnięcie, gdyż w toku postępowania, w oparciu o zgromadzony materiał dowodowy także między innymi z zeznań świadków i dokumentów załączonych do akt sprawy, a także z zeznań samego ubezpieczonego, możliwe było potwierdzenie wysokości zarobków z tytułu zatrudnienia w Ośrodku (...) w W. w latach 1967-1972. Jej zniszczenie, nie może jednak prowadzić do negatywnych konsekwencji dla pracownika. Ponadto w ocenie skarżącego fakt, że pracodawca nie może wystawić zaświadczenia o zatrudnieniu i wynagrodzeniu ubezpieczonego w spornych latach z uwagi na brak takiej dokumentacji wobec jej zniszczenia, nie może prowadzić do negatywnych skutków dla pracownika. Materiał dowodowy, na podstawie którego wydano orzeczenie, zdaniem ubezpieczonego, a także zdaniem Sądu Okręgowego pierwotnie rozstrzygającym sprawę pozwalał na potwierdzenie wysokości zarobków osiąganych w latach 1967-1972, a zatem wysokość świadczenia należało wyliczyć przy zastosowaniu wskaźnika wysokości podstawy wymiaru w wysokości 133,72%. W ocenie skarżącego, Sąd I instancji nie wskazał w uzasadnieniu konkretnych argumentów uzasadniających rozstrzygnięcie oddalające odwołanie ubezpieczonego, poprzestając jedynie na wskazaniu okoliczności, dotyczącej braku dowodów przemawiających za uwzględnieniem odwołania. Zdaniem skarżącego okoliczności sporne nie zostały rzetelnie wyjaśnione, a wątpliwości jakie pojawiły się wskutek zniszczenia akt pracowniczych powinny być rozpoznane na korzyść ubezpieczonego. Ocena sędziowska nie może mieć charakteru dowolnego. Przepis art. 233 § 1 k.p.c. przy uwzględnieniu art. 328 § 2 k.p.c. nakłada na Sąd orzekający obowiązek wszechstronnego rozważenia materiału dowodowego zebranego w sprawie, uwzględnienia wszystkich dowodów przeprowadzonych w postępowaniu, a także skonkretyzowania okoliczności towarzyszących przeprowadzeniu poszczególnych dowodów mających znaczenie dla oceny ich mocy i wiarygodności. Ustalenia faktyczne dokonane w oparciu o tak ocenione dowody nie mogą wykazywać błędów tak faktycznych, tzn. nie mogą być sprzeczne z treścią dowodów, jak i logicznych tj. błędność rozumowania. W niniejszej sprawie zdaniem skarżącego Sąd orzekający nie ustrzegł się przed takimi błędami wobec, czego apelacja jest konieczna i zasadna.

Wyrokiem z dnia 31 marca 2016 r., Sąd Apelacyjny w Warszawie, III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych uchylił zaskarżony wyrok i przekazał sprawę Sądowi Okręgowemu Warszawa-Praga w Warszawie, VII Wydziałowi Pracy i Ubezpieczeń Społecznych do ponownego rozpoznania, pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania apelacyjnego.

W pierwszej kolejności, Sąd Apelacyjny zważył, że w wykonaniu wyroku Sądu Apelacyjnego z dnia 12 września 2012 r. (III AUa 445/12) zapadła zaskarżona decyzja z dnia 15 lipca 2013 r. realizująca wniosek ubezpieczonego z dnia 21 września 2009 r., którą za okres zatrudnienia w Przedsiębiorstwie (...) w W. w latach 1967-1975 organ rentowy przyjął minimalne wynagrodzenie za pracę, wobec braku dokumentacji potwierdzającej wysokość osiąganych zarobków i ustalając nadal wskaźnik wysokości podstawy wymiaru na 128,77%. Decyzja ta była przedmiotem oceny Sądu Okręgowego pod kątem jej merytorycznej zasadności.

Sąd Apelacyjny zważył, że zgodnie z § 21 ust. 1 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 11 października 2011 r. w sprawie postępowania o świadczenia emerytalno-rentowe środkiem dowodowym stwierdzającym wysokość wynagrodzenia, dochodu, przychodu oraz uposażenia przyjmowanego do ustalenia podstawy wymiaru emerytury lub renty są zaświadczenia pracodawcy lub innego płatnika składek, legitymacja ubezpieczeniowa lub inny dokument na podstawie, którego można ustalić wysokość wynagrodzenia, dochodu, przychodu lub uposażenia i aczkolwiek w toku postępowania przed organem rentowym organ związany jest zasadami wynikającymi z ww. przepisu § 21 ust. 1 cytowanego wyżej rozporządzenia, to w postępowaniu przed sądem rozpoznającym odwołanie od decyzji organu rentowego sprawa mająca dotychczas charakter sprawy administracyjnej staje się sprawą o charakterze cywilnym, do której mają zastosowanie przepisy kodeksu postępowania cywilnego ze skutkami z nich wynikającymi. Skoro więc w świetle art. 473 k.p.c. postępowanie przed sądem prowadzone na skutek odwołania od decyzji organu rentowego nie podlega ograniczeniom dowodowym, co wynika z utrwalonego w tej mierze orzecznictwa Sądu Najwyższego, to każdy fakt może być dowodzony wszelkimi środkami dowodowymi, które Sąd uzna za pożądane i celowe.

W sprawach z odwołania ubezpieczonego o ustalenie podstawy wymiaru emerytury w celu obliczenia jej wysokości możliwe jest skorzystanie przez Sąd z wszelkich dostępnych środków dowodowych, albowiem Sąd nie jest związany żadnymi ograniczeniami dowodowymi. Sąd Apelacyjny stwierdził, że Sąd Okręgowy przeprowadził postępowanie dowodowe dopuszczając dowody z przesłuchania w charakterze świadków M. B. i C. W. na okoliczności związane z wysokością otrzymywanego przez odwołującego wynagrodzenia w okresie zatrudnienia w latach 1967-1975 oraz czasu pracy, a także dopuszczając dowód z przesłuchania w charakterze strony J. S. na te same okoliczności. W odniesieniu do zeznań świadków i odwołującego, Sąd Okręgowy dał im wiarę z wyłączeniem tej treści zeznań, w której świadkowie i odwołujący opisywali wysokość i okoliczności związane z przyznawaniem premii. W tym zakresie Sąd I instancji uznał bowiem, że nie jest możliwe przyjęcie, aby w każdym miesiącu wypłacano co najmniej 25% premii, świadkowie zaś w sposób rozbieżny opisywali charakter premii i zasady jej przyznawania. Jeden z nich odwoływał się bowiem do regulaminu, drugi zaś twierdził, że takiego nie było. Sąd Okręgowy uznał również, że wyliczenie wysokości wynagrodzenia przedstawione przez odwołującego w piśmie z dnia 30 listopada 2010 r., w którym wprawdzie wskazał czas pracy, stawkę godzinową, premię i łączną kwotę za dany rok, to w ocenie Sądu taka „kalkulacja finansowa” nie mogła stanowić dowodu na to, czy faktycznie w takiej wysokości został on uzyskany przez wnioskodawcę i czy obciążenia finansowe zostały odprowadzone. Sąd Okręgowy wskazał również na pismo (...) S.A” w W., z którego treści wynikało, że nie posiada dokumentacji płacowej J. S. sprzed 1976 r. i nie jest możliwe wystawienie zaświadczenia o zatrudnieniu i wynagrodzeniu Rp.-7 na podstawie dokumentacji zastępczej. Dodatkowo nie zachowały się żadne dokumenty dotyczące ilości przepracowanych przez odwołującego godzin, co w ocenie Sądu potwierdziły akta osobowe. Sąd Okręgowy uznał, że w odniesieniu do spornego okresu czasu brak jest w aktach osobowych dokumentów koniecznych do ustalenia rzeczywistego wynagrodzenia odwołującego. W ocenie Sądu wprawdzie, w aktach osobowych znajdują się informacje o kolejnych zmianach stawki zaszeregowania, ale jest to zdaniem tego Sądu tylko punkt wyjścia do wyliczenia faktycznie uzyskiwanych zarobków. Sąd Okręgowy podważył w konsekwencji możliwość ustalenia podstawy wymiaru za sporny okres zatrudnienia na podstawie stawki godzinowej uznając, że wprawdzie zatrudnienie odwołującego było zatrudnieniem na pełny etat to brak jest informacji o czasie pracy, przerw w jej świadczeniu (urlopy, choroby), co uniemożliwia ustalenie podstawy wymiaru za sporny okres według stawki godzinowej. Stąd też według Sądu przyjęcie do ustalenia podstawy wymiaru w spornych latach minimalnego wynagrodzenia było zasadne.

Do Sądu należy więc w świetle art. 233 § 1 k.p.c. ocena wiarygodności i mocy dowodowej według własnego przekonania, na podstawie wszechstronnego rozważenia materiału dowodowego zebranego w sprawie. Zdaniem Sądu Apelacyjnego, Sąd Okręgowy przekroczył granice swobodnej oceny dowodów, oceniając materiał dowodowy w sposób dowolny. W apelacji skarżący zakwestionował to, że na podstawie zebranego w sprawie materiału dowodowego nie jest możliwe ustalenie wysokości uzyskiwanych przez skarżącego zarobków za okres zatrudnienia w Przedsiębiorstwie (...) w W. w latach 1967-1975. Skarżący zakwestionował zatem błędne w jego ocenie ustalenia faktyczne Sądu I instancji, które doprowadziły Sąd do wniosku, że nie udowodnił wysokości zarobków w spornym okresie, czego konsekwencją była odmowa obliczenia emerytury na podstawie art. 15 ust. 1 w związku z ust.6 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych z 20 lat kalendarzowych wybranych z całego

okresu podlegania ubezpieczeniu z uwzględnieniem spornego okresu z lat 1967-1975. Sąd Apelacyjny podkreślił, że wysokość zarobków, której pochodną jest podstawa wymiaru składki na ubezpieczenia społeczne, jest faktem mającym istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy, który w postępowaniu przed sądem może być udowodniany wszelkimi środkami wynikającymi z przepisów kodeksu postępowania cywilnego. Nie obowiązują zatem ograniczenia wynikające z § 21 ust. 1 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 11 października 2011 r. w sprawie postępowania o świadczenia emerytalno-rentowe. Błędna jest w ocenie Sądu Apelacyjnego konstatacja Sądu Okręgowego jakoby przedstawione dowody znajdujące się w aktach osobowych w postaci „angaży” określających stawkę godzinową nie mogły stanowić podstawy do ustalenia wysokości rzeczywistego wynagrodzenia skarżącego w spornym okresie. Przyjęcie do ustalenia podstawy wymiaru minimalnego wynagrodzenia możliwe jest wówczas, gdy w ogóle nie można ustalić wysokości wynagrodzenia na podstawie dokumentacji płacowej stanowiącej podstawę do wystawienia zaświadczenia o zatrudnieniu i wynagrodzeniu na druku ZUS Rp-7, czy też stawek zaszeregowania wynikających z akt osobowych pracownika, kart pracy, list płac. Sytuacja skarżącego jest jednak odmienna, albowiem w aktach osobowych znajdują się pisma zaszeregowujące i przeszeregowujące do konkretnej grupy według stawki godzinowej. Z pisma z dnia 28 listopada 1967 r. wynika, że wynagrodzenie skarżącego od dnia 28 listopada 1967 r. w Przedsiębiorstwie (...) w W. określone było stawką godzinową w VIII grupie - akordowej 13,30 zł/godz. + premia, od dnia 1 stycznia 1970 r. skarżący zaszeregowany został do IX grupy akordowej według stawki 14,50 zł/godz. + premia zgodna z regulaminem, od dnia 1 stycznia 1974 r. stawka zaszeregowania osobistego dotyczyła IX grupy t.j. 19 zł/godz. + premia zgodna z regulaminem. Kolejna zmiana stawki zaszeregowania nastąpiła od dnia 1 sierpnia 1976 r. zaszeregowanie według IX grupy t. j. 21 zł/godz. oraz premia zgodna z regulaminem. Z pisma tego wynika, że zmiana zasad wynagradzania nastąpiła w związku z wprowadzeniem na podstawie Uchwały nr 90/76 Rady Ministrów z dnia 23 kwietnia 1976 r. oraz protokołu dodatkowego nr: 4 do Układu Zbiorowego Pracy dla Przemysłu Maszynowego z dnia 30 kwietnia 1976 r. Zdaniem Sądu Apelacyjnego, stawka godzinowa jest elementem podstawowym wyjściowym przy obliczaniu wysokości wynagrodzenia. Skoro jak wynika ze świadectwa pracy z dnia 4 lipca 1996 r. wydanego przez (...) S.A w W. potwierdzonego aktami osobowymi, że skarżący zatrudniony był w tym zakładzie w pełnym wymiarze czasu pracy to możliwe jest obliczenie liczby godzin pracy wynikającego z tego wymiaru czasu pracy, w każdym kolejnym tygodniu, miesiącu i roku w spornym okresie. Brak prawa do wynagrodzenia musiałby wynikać z przerw w jej świadczeniu, a te informacje wynikają ze świadectwa pracy. Brak informacji o przerwach w zatrudnieniu (urlopowach bezpłatnych) wskazuje natomiast na ciągłość zatrudnienia. Ewentualne okresy przebywania na zasiłkach chorobowych musiałby wynikać z legitymacji ubezpieczeniowej. Sąd Apelacyjny zważył, że w aktach organu rentowego znajduje się kserokopia legitymacji ubezpieczeniowej nr: (...) potwierdzona za zgodność z oryginałem przez organ rentowy, jednakże kserokopia ta zawiera jedynie ksero uzyskiwanych wynagrodzeń, przy czym znajduje się w niej wynagrodzenie za 1967 r. z wpisem dotyczącym zatrudnienia od dnia 24 listopada 1967 r. natomiast brak jest wynagrodzeń za lata 1968-1975 i brak jest części dotyczącej przebywania na zwolnieniach lekarskich. Obliczenie zatem wysokości zasiłku o ile takie okresy niezdolności do pracy z powodu choroby wynikałyby z legitymacji ubezpieczeniowej mogą być wyliczone wedle zasad wynikających z obowiązujących w spornym okresie przepisów t.j. ustawy z dnia 28 marca 1933 r. o ubezpieczeniu społecznym, ustawy z dnia 6 lipca 1972 r. o podwyższeniu zasiłków przysługujących z ubezpieczenia społecznego w razie choroby pracownika oraz ustawy z dnia 17 grudnia 1974 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa. Przyjęcie takiej metody jest możliwe i potwierdzone dotychczasowym orzecznictwem Sądu Najwyższego.

Biorąc pod uwagę powyższe, Sąd Apelacyjny uznał, że prawidłowość wyroku Sądu Okręgowego nie poddaje się kontroli merytorycznej, gdyż brak jest dotąd wyjaśnienia podstawowych okoliczności niezbędnych dla rozstrzygnięcia sprawy. W zaleceniach, Sąd Apelacyjny wskazał, że ponownie rozpoznając sprawę Sąd Okręgowy podejmie próbę ustalenia wysokości wynagrodzenia skarżącego w spornym okresie z lat 1967-1975 z uwzględnieniem stawek zaszeregowania według stawek godzinowych wynikających z akt osobowych, zażąda legitymacji celem oceny, czy w spornym okresie czasu skarżący przebywał na zwolnieniach lekarskich, ustali również od kiedy pracodawca skarżącego objęty był Układem Zbiorowym Pracy dla Przemysłu Maszynowego, zwracając się do (...) Sp. z o.o. w W. o takie informacje i o ile istnieje o jego nadesłanie wraz z regulaminem premiowania. Dopuści następnie na podstawie art. 278 § 1 k.p.c. dowód z opinii biegłego sądowego celem ustalenia podstawy wymiaru emerytury skarżącego z 20 najkorzystniejszych lat kalendarzowych z uwzględnieniem okresu zatrudnienia w latach 1967-1975 w (...) S.A w W. wraz z wyliczeniem

wskaźnikiem wysokości podstawy wymiaru, także inne dowody, których przeprowadzenie uzna za pożyteczne i celowe dla rozstrzygnięcia istniejącego sporu.

Po ponownym rozpoznaniu sprawy Sąd Okręgowy ustalił następujący stan faktyczny:

Ubezpieczony J. S., urodzony w dniu (...), w okresie od dnia 3 sierpnia 1962 r. do dnia 19 września 1964 r. był zatrudniony w Przedsiębiorstwie (...) z siedzibą w W. i wykonywał pracę na stanowisku frezera. Następnie w okresie od dnia 22 września 1964 r. do dnia 24 listopada 1967 r. pracował w (...) Wytwórni (...), jako frezer narzędziowy. Od dnia 28 listopada 1967 r. do dnia 3 lipca 1996 r. odwołujący świadczył pracę w (...) S.A. w W. w pełnym wymiarze czasu pracy, kolejno na stanowiskach: ustawiacz, mistrz, starszy mistrz, operator procesów skrawaniem oraz monter aparatury kontrolno-pomiarowej i automatyki. W trakcie powyższego okresu zatrudnienia, tj. w okresie od miesiąca października 1965 r. do dnia 24 listopada 1967 r. ubezpieczony odbywał zasadniczą służbę wojskową. W dniu 28 listopada 1967 r. ubezpieczony powrócił do pracy w (...) S.A. w W., gdzie był zatrudniony do dnia 3 lipca 1996 r. (świadcstwo pracy z dnia 16 lipca 1996 r. k. 3, tom II a.r., legitymacja ubezpieczeniowa, opinia z dnia 21 września 1964 r., opinia z dnia 25 listopada 1967 r., podanie z dnia 8 październik 1967 r., wniosek o przyjęcie do pracy, kwestionariusz osobowy, podanie z dnia 4 września 1964 r., angaż z dnia 24 sierpnia 1962 r.- dokumentacja zgromadzona w aktach osobowych odwołującego).

Wynagrodzenie J. S. na początku zatrudnienia w ww. zakładzie pracy zostało określone, jako mieszczące się w grupie VIII – akordowej – 13,30 zł za godzinę pracy plus premia w wysokości, co najmniej 25% oraz tzw. „13” pensja, wynosząca 8% zarobku rocznego. Za okres od dnia 28 listopada 1967 r. do dnia 30 listopada 1967 r., jak również za cały miesiąc grudzień 1967 r. ubezpieczony osiągnął wynagrodzenie w łącznej wysokości 2.686,00 zł. W latach 1968-1969 wynagrodzenie ubezpieczonego kształtowało się na poziomie stawki akordowej, wynoszącej 13,30 zł za godzinę pracy. W 1968 r. wymiar przepracowanego przez ubezpieczonego czasu pracy kształtował się w następujący sposób: za miesiąc styczeń – 200 przepracowanych godzin, za miesiąc luty - 192 przepracowane godziny, za miesiąc marzec – 198 przepracowanych godzin, za miesiąc kwiecień – 188 przepracowanych godzin, za miesiąc maj – 200 przepracowanych godzin, za miesiąc czerwiec – 182 przepracowane godziny, za miesiąc lipiec – 200 przepracowanych godzin, za miesiąc sierpień – 206 przepracowanych godzin, za miesiąc wrzesień – 192 przepracowane godziny, za miesiąc październik – 208 przepracowanych godzin, za miesiąc listopad – 190 przepracowanych godzin i za miesiąc grudzień – 184 przepracowane godziny. W 1969 r. wymiar przepracowanego przez ubezpieczonego czasu pracy kształtował się w sposób analogiczny jak wymiar czasu pracy w 1968 r. (roczna karta ewidencji obecności w pracy, legitymacja ubezpieczeniowa, angaż z dnia 28 listopada 1967 r. – dokumentacja zgromadzona w aktach osobowych odwołującego).

Od dnia 1 stycznia 1970 r. wynagrodzenie ubezpieczonego zostało podwyższone do kwoty w wysokości 14,50 zł za godzinę pracy (IX grupa akordowa), a poza tym nadal przysługiwała mu premia zgodnie z regulaminem nie mniej niż 25% oraz tzw. „13” pensja, wynosząca 8% zarobku rocznego. W 1970 r. wymiar przepracowanego przez ubezpieczonego czasu pracy kształtował się w następujący sposób: za miesiąc styczeń – 198 przepracowanych godzin, za miesiąc luty - 184 przepracowane godziny, za miesiąc marzec – 192 przepracowane godziny, za miesiąc kwiecień – 200 przepracowanych godzin, za miesiąc maj – 182 przepracowane godziny, za miesiąc czerwiec – 200 przepracowanych godzin, za miesiąc lipiec – 200 przepracowanych godzin, za miesiąc sierpień – 198 przepracowanych godzin, za miesiąc wrzesień – 200 przepracowanych godzin, za miesiąc październik – 206 przepracowanych godzin, za miesiąc listopad – 192 przepracowane godziny i za miesiąc grudzień – 194 przepracowane godziny. W latach 1971-1973 ubezpieczonemu przysługiwało analogiczne wynagrodzenie, odpowiadające stawce zaszerogowania w grupie akordowej w wysokości 14,50 zł za godzinę pracy plus premia miesięczna nie mniej niż 25% oraz tzw. „13” pensja, wynosząca 8% zarobku rocznego. Przy czym we wskazanych powyżej latach, ilość przepracowanych przez ubezpieczonego godzin kształtowała się w sposób odmienny. I tak w 1971 r. wymiar przepracowanego przez ubezpieczonego czasu pracy kształtował się w następujący sposób: za miesiąc styczeń – 190 przepracowanych godzin, za miesiąc luty - 184 przepracowane godziny, za miesiąc marzec – 192 przepracowane godziny, za miesiąc kwiecień – 192 przepracowane godziny, za miesiąc maj – 192 przepracowane godziny, za miesiąc czerwiec – 192 przepracowane godziny, za miesiąc lipiec – 198 przepracowanych godzin, za miesiąc sierpień – 200 przepracowanych

godzin, za miesiąc wrzesień – 200 przepracowanych godzin, za miesiąc październik – 198 przepracowane godziny, za miesiąc listopad – 192 przepracowane godziny i za miesiąc grudzień – 202 przepracowane godziny. W 1972 r. wymiar przepracowanego przez ubezpieczonego czasu pracy kształtował się w następujący sposób: za miesiąc styczeń – 192 przepracowane godziny, za miesiąc luty - 192 przepracowane godziny, za miesiąc marzec – 208 przepracowanych godzin, za miesiąc kwiecień – 182 przepracowane godziny, za miesiąc maj – 200 przepracowanych godzin, za miesiąc czerwiec – 192 przepracowane godziny, za miesiąc lipiec – 192 przepracowane godziny, za miesiąc sierpień – 208 przepracowanych godzin, za miesiąc wrzesień – 198 przepracowanych godzin, za miesiąc październik – 200 przepracowanych godzin, za miesiąc listopad – 192 przepracowane godziny i za miesiąc grudzień – 182 przepracowane godziny. W 1973 r. wymiar przepracowanego przez ubezpieczonego czasu pracy kształtował się w następujący sposób: za miesiąc styczeń – 200 przepracowanych godzin, za miesiąc luty - 184 przepracowane godziny, za miesiąc marzec – 206 przepracowanych godzin, za miesiąc kwiecień – 184 przepracowane godziny, za miesiąc maj – 200 przepracowanych godzin, za miesiąc czerwiec – 190 przepracowanych godzin, za miesiąc lipiec – 200 przepracowanych godzin, za miesiąc sierpień – 208 przepracowanych godzin, za miesiąc wrzesień – 190 przepracowanych godzin, za miesiąc październik – 208 przepracowanych godzin, za miesiąc listopad – 192 przepracowanych godziny i za miesiąc grudzień – 182 przepracowane godziny. Od dnia 1 lipca 1973 r. zaszeregowanie J. S. do IX grupy nie uległo zmianie, obniżona została jednak stawka za godzinę pracy do kwoty w wysokości 17,00 zł za godzinę pracy (stawka zaszeregowania z dnia 26 marca 1970 r., roczna karta ewidencji obecności w pracy, legitymacja ubezpieczeniowa, pismo z dnia 30 czerwca 1973 r. – dokumentacja zgromadzona w aktach osobowych odwołującego, zeznania świadka M. B. k. 46, zeznania świadka C. W. k. 46-47 a.s.).

Od dnia 1 stycznia 1974 r. wynagrodzenie ubezpieczonego zostało ustalone na kwotę w wysokości 14,50 zł za godzinę pracy (IX grupa akordowa), a poza tym nadal przysługiwała mu premia zgodnie z regulaminem nie mniej niż 25% oraz tzw. „13” pensja, wynosząca 8% zarobku rocznego. Z dniem 1 sierpnia 1974 r. stawka osobistego zaszeregowania ubezpieczonego została określona na kwotę w wysokości 19,00 zł za godzinę pracy plus premia zgodna z regulaminem, premia miesięczna, nie mniej niż 25% oraz tzw. „13” pensja, wynosząca 8% zarobku rocznego. W 1974 r. wymiar przepracowanego przez ubezpieczonego czasu pracy kształtował się w następujący sposób: za miesiąc styczeń – 200 przepracowanych godzin, za miesiąc luty - 184 przepracowane godziny, za miesiąc marzec – 198 przepracowanych godzin, za miesiąc kwiecień – 192 przepracowane godziny, za miesiąc maj – 200 przepracowanych godzin, za miesiąc czerwiec – 182 przepracowane godziny, za miesiąc lipiec – 200 przepracowanych godzin, za miesiąc sierpień – 206 przepracowanych godzin, za miesiąc wrzesień – 192 przepracowane godziny, za miesiąc październik – 208 przepracowanych godzin, za miesiąc listopad – 190 przepracowanych godzin i za miesiąc grudzień – 184 przepracowane godziny. Z kolei w 1975 r. wymiar przepracowanego przez ubezpieczonego czasu pracy kształtował się w następujący sposób: za miesiąc styczeń – 200 przepracowanych godzin, za miesiąc luty – 184 przepracowane godziny, za miesiąc marzec – 190 przepracowanych godzin, za miesiąc kwiecień – 200 przepracowanych godzin, za miesiąc maj – 190 przepracowanych godzin, za miesiąc czerwiec – 192 przepracowane godziny, za miesiąc lipiec – 200 przepracowanych godzin, za miesiąc sierpień – 198 przepracowanych godzin, za miesiąc wrzesień – 200 przepracowanych godzin, za miesiąc październik – 208 przepracowanych godzin, za miesiąc listopad – 184 przepracowane godziny i za miesiąc grudzień – 192 przepracowane godziny (roczna karta ewidencji obecności w pracy, stawka osobistego zaszeregowania z dnia 2 sierpnia 1974 r., legitymacja ubezpieczeniowa – dokumentacja zgromadzona w aktach osobowych odwołującego, zeznania świadka M. B. k. 46, zeznania świadka C. W. k. 46-47 a.s.).

Z dniem 1 sierpnia 1976 r. stawka za godzinę została podwyższona do kwoty 21,00 zł, a od dnia 15 listopada 1978 r. ubezpieczony miał wynagrodzenie zasadnicze w wysokości 4.600,00 zł plus dodatek funkcyjny i premię. Z dniem 1 lipca 1985 r. wynagrodzenie zasadnicze ubezpieczonego zostało ukształtowane według grupy XIV, tj. 17.000,00 zł miesięcznie plus premia zgodna z regulaminem. Następnie z dniem 1 października 1993 r. wynagrodzenie zasadnicze ubezpieczonego zostało określone według stawki, wynoszącej 15.360,00 zł na godzinę brutto plus premia zgodna z regulaminem. Z dniem 1 września 1994 r. wynagrodzenie zasadnicze ubezpieczonego zostało określone według stawki, wynoszącej 17.700,00 zł na godzinę brutto plus premia zgodna z regulaminem. Z dniem 1 sierpnia 1995 r. stawka za godzinę pracy została ustalona na kwotę w wysokości 2,60 zł za godzinę pracy brutto według X grupy zaszeregowania plus premia zgodna regulaminem. Kwota wynagrodzenia zasadniczego ulegała później zmianom.

Wysokość premii była określona w regulaminie, przyznawano ją miesięcznie w wysokości 25% z tym, że za szczególne osiągnięcia mogła być podwyższona, zaś w przypadku niedopełnienia obowiązków pracodawca mógł ją obniżyć. Poza tym pracownicy (...) S.A. w W. otrzymywali dodatkowe wynagrodzenie roczne (tzw. trzynastkę) oraz wynagrodzenie za pracę w godzinach nadliczbowych, jeżeli była przez nich wykonywana praca ponad obowiązujące normy czasu pracy. Odwołujący do 1972 r. pracował również w soboty po 6 godzin. Korzystał z urlopu wypoczynkowego oraz z urlopu bezpłatnego, co miało miejsce w okresie od dnia 2 stycznia 1992 r. do dnia 31 maja 1992 r. oraz od dnia 10 października 1992 r. do dnia 30 kwietnia 1993 r. Poza tym w 1969 r. odwołujący przebywał 12 dni na zwolnieniu lekarskim, zaś w 1971 r. – 4 dni. W trakcie zatrudnienia w ww. zakładzie pracy, ubezpieczony wykonywał także pracę na obiektach za granicą co miało miejsce w następujących przedziałach czasowych: od dnia 14 czerwca 1983 r. do dnia 3 kwietnia 1985 r. (...), od dnia 27 czerwca 1989 r. do dnia 12 marca 1991 r. (...), od dnia 14 października 1991 r. do dnia 31 grudnia 1991 r. (Czechosłowacja) oraz od dnia 1 czerwca 1992 r. do dnia 2 października 1992 r. (Niemcy). Z dniem 20 maja 1996 r. ubezpieczony został przeniesiony do Wydziału Montażu i Prefabrykacji z dotychczasową stawką płacy zasadniczej, tj. 3,10 zł za godzinę pracy brutto w grupie X plus premia zgodnie z regulaminem. Następnie z dniem 3 czerwca 1996 r. ubezpieczony został przeniesiony do pracy w Biurze (...), przy czym jego stanowisko, stawka płacy zasadniczej, jak i grupa osobistego zaszeregowania nie uległy zmianie. Stosunek pracy w (...) S.A. zakończył się na mocy porozumienia stron. W świadectwie pracy została zamieszczona informacja dotycząca wykorzystania urlopu wypoczynkowego w 1996 r. oraz informacja o okresach pobierania zasiłku chorobowego po dniu 15 listopada 1991 r. (zaświadczenie z dnia 8 lipca 1996 r., świadectwo pracy z dnia 4 lipca 1996 r. karta obiegowa zmian z dnia 3 lipca 1996 r., rozwiązanie umowy o pracę z dniem 3 lipca 1996 r., podanie z dnia 1 lipca 1996 r., pismo z dnia 28 maja 1996 r., pismo z dnia 22 maja 1996 r., pismo z dnia 6 lutego 1996 r., grafik absencji za lata 1993-1995, roczne karty ewidencji pracy, pismo z dnia 29 sierpnia 1995 r., pismo z dnia 26 września 1994 r., pismo z dnia 29 października 1993 r., pismo z dnia 26 października 1992 r., wnioski z dnia 21 kwietnia 1992 r. i z dnia 17 kwietnia 1992 r., pismo z dnia 30 lipca 1985 r. - dokumentacja zgromadzona w aktach osobowych odwołującego, zeznania świadka M. B. k. 46, zeznania świadka C. W. k. 46-47 a.s.).

W dniu 10 lipca 1996 r. zakład pracy (...) S.A. w W. wystawił ubezpieczonemu świadectwo wykonywania pracy w warunkach szczególnych, w którym zaświadczył, że w okresach od dnia 14 czerwca 1983 r. do dnia 3 kwietnia 1985 r. oraz od dnia 27 czerwca 1989 r. do dnia 12 marca 1991 r. ubezpieczony J. S. wykonywał pracę na stanowisku montera, przy bieżącej konserwacji agregatów i urządzeń oraz przy pracach budowlano-montażowych i budowlano-remontowych w oddziałach, będących w ruchu, w których jako podstawowe wykonywane są prace wymienione w ww. Wykazie. W treści ww. dokumentu pracodawca potwierdził, że w tym okresie czasu, ubezpieczony wykonywał prace, które zostały wymienione pod poz. 7 w Dziale XIV Wykazu A, stanowiącego załącznik do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego oraz wzrostu emerytur i rent inwalidzkich dla pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze oraz pod poz. 25 załącznika nr 1 do Zarządzenia DN B/1/95 (świadectwo wykonywania pracy w szczególnych warunkach z dnia 10 lipca 1996 r. - dokumentacja zgromadzona w aktach osobowych odwołującego).

W okresie od dnia 2 marca 1998 r. do dnia 15 lipca 2000 r. ubezpieczony pracował w Przedsiębiorstwie (...) z siedzibą w W. na stanowisku montera instalacji sanitarnych. Później pobierał świadczenie rehabilitacyjne i zasiłek przedemerytalny, a od dnia 1 lipca 2001 r., na podstawie decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych (...) Oddział w W. z dnia 17 grudnia 2001 r. (znak: I (...)), została mu przyznana renta z tytułu częściowej niezdolności do pracy. Decyzja o wstrzymaniu jej wypłaty od dnia 8 maja 2008 r. zapadła w dniu 19 maja 2008 r. W dniu 7 maja 2008 r. ubezpieczony złożył wniosek o przyznanie na jego rzecz prawa do emerytury. Decyzją z dnia 19 maja 2008 r. (znak: (...)) Zakład Ubezpieczeń Społecznych przyznał J. S. emeryturę. Do ustalenia podstawy wymiaru emerytury przyjęto przeciętną podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne z 20 lat kalendarzowych wybranych z całego okresu ubezpieczenia. Wskaźnik wysokości podstawy wymiaru wyniósł 125,98%. Wysokość świadczenia do wypłaty od dnia 1 lipca 2008 r. została wyliczona na kwotę 1.526,96 zł. Następnie w dniu 5 czerwca 2008 r., na wniosek odwołującego, organ rentowy wydał decyzję o przeliczeniu emerytury (znak: (...)), w której przyjęto wskaźnik wysokości podstawy wymiaru wynoszący 126,05%. Do wyliczenia wysokości świadczenia Zakład Ubezpieczeń Społecznych uwzględnił 35 lat i 11 miesięcy okresów składkowych oraz 1 rok i 3 miesiące okresów nieskładkowych. Wysokość świadczenia

wyniosła 1.910,45 zł, a od dnia 1 lipca 2008 r. ustalono wypłatę w miesięcznej wysokości 1.572,51 zł. W dniu 18 sierpnia 2009 r. J. S. wystąpił do organu rentowego o ponowne przeliczenie wysokości emerytury, zgodnie z uchwałą Sądu Najwyższego z dnia 20 lipca 2006 r. (sygn. akt II UZP 9/06). Zakład Ubezpieczeń Społecznych – Inspektorat w O. w odpowiedzi zajął stanowisko na piśmie. W dniu 29 marca 2010 r. ubezpieczony J. S. ponownie zwrócił się do Zakładu Ubezpieczeń Społecznych (...) Oddział w W. - Inspektorat w O. o przeliczenie emerytury z uwzględnieniem zarobków za 1965 r. na podstawie legitymacji ubezpieczeniowej, którą złożył. Organ rentowy w dniu 30 maja 2011 r. wydał decyzję o przeliczeniu wysokości emerytury, w której ustalając podstawę wymiaru przyjął przeciętną podstawę wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne z 20 lat kalendarzowych wybranych z całego okresu ubezpieczenia. Wskaźnik wysokości podstawy wymiaru wyniósł 128,77%, a wysokość świadczenia 2.153,30 zł, przy czym od dnia 1 lipca 2011 r., po waloryzacji do wypłaty przewidziana była miesięczna kwota w wysokości 1.839,25 zł. W późniejszym okresie emerytura J. S. była waloryzowana (decyzja o przyznaniu świadczenia rehabilitacyjnego k. 26, tom I a.r., świadectwo pracy z dnia 15 lipca 2000 r. k. 6, decyzja o przyznaniu renty k. 39, zaświadczenie z Urzędu Pracy z dnia 4 stycznia 2002 r., tom II a.r., wniosek o emeryturę k. 1-4, decyzja o przyznaniu emerytury k. 9-10, decyzja o przeliczeniu emerytury k. 29-38, wniosek z dnia 14 sierpnia 2009 r., k. 41, pismo organu rentowego k. 45-46, wniosek i legitymacja ubezpieczeniowa k. 47-62, decyzja o przeliczeniu emerytury k. 69-70, decyzje o waloryzacji emerytury k. 79-82, tom III a.r.).

Ostatecznie decyzją z dnia 15 lipca 2013 r. (znak (...)) organ rentowy po rozpatrzeniu wniosku J. S. z dnia 10 lipca 2013 r., przeliczył emeryturę od dnia 1 sierpnia 2013 r., tj. od najbliższego terminu płatności świadczenia. Do ustalenia wysokości emerytury organ rentowy uwzględnił 35 lat i 11 miesięcy okresów składkowych, tj. 431 miesięcy oraz 1 rok i 3 miesiące okresów nieskładkowych, tj. 15 miesięcy. Świadczenie po waloryzacji wyniosło od dnia 1 sierpnia 2013 r. – 2.382,69 zł i zostało przeliczone zgodnie z wyrokiem Sądu Apelacyjnego z dnia 12 września 2012 r. Do ustalenia podstawy wymiaru emerytury za okres od dnia 28 listopada 1967 r. do dnia 31 grudnia 1975 r. organ rentowy przyjął kwotę minimalnego wynagrodzenia z uwagi na brak dokumentacji potwierdzającej wysokość osiągniętych zarobków. Od dnia 1 sierpnia 2013 r. wysokość świadczenia do wypłaty dla odwołującego wyniosła 1.970,25 zł miesięcznie (decyzja o przeliczeniu emerytury k. 85-89, tom III a.r.).

Od niekorzystnej dla siebie decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, J. S. złożył odwołanie do tut. Sądu, inicjując tym samym niniejsze postępowanie (odwołanie z dnia 12 sierpnia 2013 r., k. 2 a.s.).

W toku postępowania sądowego, Sąd Okręgowy Warszawa-Praga w Warszawie dopuścił dowód z opinii biegłego sądowego z zakresu rachunkowości na okoliczność ustalenia podstawy wymiaru emerytury J. S. z 20 najkorzystniejszych lat kalendarzowych z uwzględnieniem okresu zatrudnienia w latach 1967-1975 w zakładzie pracy (...) S.A. w W. wraz z wyliczeniem wskaźnika wysokości podstawy wymiaru, na datę wydania decyzji z dnia 15 lipca 2013 r. z uwzględnieniem danych, wynikających z akt osobowych odwołującego (angaże) oraz jego legitymacji ubezpieczeniowej i przedstawienie na tej podstawie hipotetycznej wysokości emerytury dla odwołującego na datę wydania decyzji (postanowienie z dnia 12 grudnia 2016 r. k. 172 a.s.).

W opinii z dnia 6 lipca 2017 r. biegła sądowa z zakresu finansów i rachunkowości mgr B. Z. na podstawie zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego, w tym na podstawie dokumentacji zgromadzonej w aktach osobowych i rentowych odwołującego, poczyniła następujące ustalenia. Biegła sądowa na podstawie dokumentacji z akt osobowych (angaże) oraz legitymacji ubezpieczeniowej wyliczyła czas pracy odwołującego, uwzględniła wynagrodzenie zasadnicze wyliczone na podstawie stawki godzinowej wraz z premią w wysokości, co najmniej 25% oraz tzw. „13”, stanowiącą 8% zarobku rocznego – bez dodatku akordowego, dodatku stażowego i godzin nadliczbowych. I tak w odniesieniu do 1967 r. biegła ustaliła, że w dniu 28 listopada 1967 r. odwołujący powrócił z wojska, a jego stawka zaszeregowania od ww. daty do końca grudnia 1967 r. wynosiła 13,30 zł za godzinę pracy plus premia miesięczna, nie mniej niż 25% oraz tzw. „13”, stanowiącą 8% zarobku rocznego. Wskazała, że w okresie od dnia 28 listopada 1967 r. do dnia 30 listopada 1967 r. oraz za miesiąc grudzień 1967 r. odwołujący pobrał wynagrodzenie w wysokości 2.686,00 zł (k. 53, tom III a.r.) i na tej podstawie wyliczyła wskaźnik podstawy wymiaru emerytury w wysokości **133,23%**, biorąc pod uwagę ilość faktycznie przepracowanych miesięcy. Odnosząc się do lat 1968-1969

biegła przyjęła stawkę zaszerogowania w wysokości 13,30 zł za godzinę pracy plus premia miesięczna, nie mniej niż 25% oraz tzw. „13”, stanowiącą 8% zarobku rocznego.

W oparciu o powyższe ustalenia biegła sądowa dokonała następujących wyliczeń za 1968 r.: styczeń - 200 godzin $(4 \times 8 + 6 + 3 \times 46 + 3 \times 8) \times 13,30 \text{ zł/h} = 2660,00 + 665,00$ - premia 25% = zł 3.325,00, luty (29 dni) - 192 godzin $(2 \times 8 + 6 + 3 \times 46 + 4 \times 8) \times 13,30 \text{ zł/h} = 2.553,60 + 638,40$ - premia 25% = zł 3.192,00, marzec - 198 godzin $(8 + 6 + 4 \times 46) \times 13,30 \text{ zł/h} = 2.633,40 + 658,35$ - premia 25% = zł 3.291,75, kwiecień - 188 godzin $(6 + 4 \times 46) \times 13,30 \text{ zł/h} = 2.527,00 + 631,75$ = zł 3.158,75, maj - 200 godzin $(2 \times 8 + 6 + 3 \times 46 + 5 \times 8) \times 13,30 \text{ zł/h} = 2660,00 + 665,00$ - premia 25% = zł 3.325,00, czerwiec - 182 godziny $(3 \times 46 + 6 + 4 \times 8 + 6) \times 13,30 \text{ zł/h} = 2.420,60 + 605,15$ - premia 25% = zł 3.025,75, lipiec - 200 godzin $(5 \times 8 + 6 + 3 \times 46 + 4 \times 8 + 6 + 8) \times 13,30 \text{ zł/h} = 2.660,00 + 665,00$ - premia 25% = zł 3.325,00, sierpień - 206 godzin $(4 \times 46 + 2 \times 8 + 6) \times 13,30 \text{ zł/h} = 2.739,80 + 684,95$ - premia 25% = zł 3.424,75, wrzesień - 192 godziny $(4 \times 46 + 8) \times 13,30 \text{ zł/h} = 2.553,60 + 638,40$ - premia 25% = zł 3.192,00, październik - 208 godzin $(3 \times 46 + 4 \times 8 + 6 + 4 \times 8) \times 13,30 \text{ zł/h} = 2.766,40 + 691,60$ - premia 25% = zł 3.458,00, listopad - 190 godzin $(6 + 4 \times 46) \times 13,30 \text{ zł/h} = 2.527,00 + 631,75$ - premia 25% = 3.158,75 zł i grudzień - 184 godziny $(3 \times 46 + 3 \times 8 + 6 + 2 \times 8) \times 13,30 \text{ zł/h} = 2.447,20 + 611,80$ - premia 25% = zł 3.059,00. Razem rok 1968 - 42.050,61 zł = 31.148,60 zł - wynagrodzenie zasadnicze + 7.787,15 - premia 25% = 38.935,75 + 3.114,86 zł (8% zarobku rocznego - od 38.935,75 zł), wskaźnik wysokości podstawy wymiaru - **166,39%**.

Odnosząc się natomiast do 1969 r. biegła przyjęła, że: styczeń - 200 godzin $(4 \times 8 + 6 + 3 \times 46 + 3 \times 8) \times 13,30 \text{ zł/h} = 2.660,00 + 665,00$ - premia 25% = zł 3.325,00, luty - 192 godziny $(2 \times 8 + 6 + 3 \times 46 + 4 \times 8) \times 13,30 \text{ zł/h} = 2.553,60 + 638,40$ - premia 25% = zł 3.192,00, marzec - 198 godziny $(8 + 6 + 4 \times 46) \times 13,30 \text{ zł/h} = 2.633,40 + 658,35$ - premia 25% = zł 3.291,75, kwiecień = 188 godziny $(6 + 4 \times 46) \times 13,30 \text{ zł/h} = 2.527,00 + 631,75$ = zł 3.158,75, maj - 200 godzin $(2 \times 8 + 6 + 3 \times 46 + 5 \times 8) \times 13,30 \text{ zł/h} = 2.660,00 + 665,00$ - premia 25% = zł 3.325,00, czerwiec - 182 godziny $(3 \times 46 + 6 + 4 \times 8 + 6) \times 13,30 \text{ zł/h} = 2.420,60 + 605,15,00$ - premia 25% = zł 3.025,75, lipiec - 200 godzin $(5 \times 8 + 6 + 3 \times 46 + 4 \times 8 + 6 + 8) \times 13,30 \text{ zł/h} = 2.660,00 + 665,00$ - premia 25% = zł 3.325,00, sierpień - 206 godzin $(4 \times 46 + 2 \times 8 + 6) \times 13,30 \text{ zł/h} = 2.739,80 + 684,95$ - premia 25% = zł 3.424,75, wrzesień - 192 godziny $(4 \times 46 + 8) \times 13,30 \text{ zł/h} = 2.553,60 + 638,40$ - premia 25% = zł 3.192,00, październik - 208 godzin $(3 \times 46 + 4 \times 8 + 6 + 4 \times 8) \times 13,30 \text{ zł/h} = 2.766,40 + 691,60$ - premia 25% = zł 3.458,00, listopad - 190 godzin $(6 + 4 \times 46) \times 13,30 \text{ zł/h} = 2.527,00 + 631,75$ - premia 25% = zł 3.158,75 i grudzień - 184 godziny $(3 \times 46 + 3 \times 8 + 6 + 2 \times 8) \times 13,30 \text{ zł/h} = 2.447,20 + 611,80$ - premia 25% = zł 3.059,00. Razem rok 1969 - 42.014,70 zł = zł 31.122,00 - wynagrodzenie zasadnicze + 7780,50 zł - premia 25% = 38.902,50 zł + 112,20 zł (8% zarobku rocznego - od 38.902,50 zł), wskaźnik wysokości podstawy wymiaru - **161,05%**.

W odniesieniu do lat 1970-1973 biegła przyjęła stawkę zaszerogowania w grupie akordowej 14,50 zł za godzinę pracy plus premia zgodna z regulaminem, nie mniej niż 25% oraz tzw. „13”, stanowiącą 8% zarobku rocznego. I tak w stosunku do 1970 r. biegła dokonała następujących wyliczeń: styczeń - 198 godziny $(4 \times 46 + 8 + 6) \times 14,50 \text{ zł/h} = 2.871,00 + 717,75$ - premia 25% = zł 3.588,75, luty - 184 godziny $(4 \times 46) \times 14,50 \text{ zł/h} = 2.668,00 + 667,00$ - premia 25% = zł 3.335,00, marzec - 192 godziny $(4 \times 46 + 8) \times 14,50 \text{ zł/h} = 2.784,00 + 696,00$ - premia 25% = zł 3.480,00, kwiecień - 200 godzin $(4 \times 46 + 2 \times 8) \times 14,50 \text{ zł/h} = 2.900,00 + 725,00$ - premia 25% = zł 3.625,00, maj - 182 godziny $(6 + 3 \times 46 + 4 \times 8 + 6) \times 14,50 \text{ zł/h} = 2.639,00 + 659,75$ - premia 25% = zł 3.298,75, czerwiec - 200 godzin $(4 \times 46 + 2 \times 8) \times 14,50 \text{ zł/h} = 2.900,00 + 725,00$ - premia 25% = zł 3.625,00, lipiec - 200 godzin $(4 \times 46 + 2 \times 8) \times 14,50 \text{ zł/h} = 2.900,00 + 725,00$ - premia 25% = zł 3.625,00, sierpień - 198 godzin $(4 \times 46 + 6 + 8) \times 14,50 \text{ zł/h} = 2.871,00 + 717,75$ - premia 25% = 3.588,75 zł, wrzesień - 200 godzin $(4 \times 46 + 2 \times 8) \times 14,50 \text{ zł/h} = 2.900,00 + 725,00$ - premia 25% = 3.625,00 zł, październik - 206 godzin $(4 \times 46 + 2 \times 8 + 6) \times 14,50 \text{ zł/h} = 2.987,00 \text{ zł} + 746,75$ - premia 25% = zł 3.733,75, listopad - 192 godziny $(4 \times 46 + 8) \times 14,50 \text{ zł/h} = 2.784,00 \text{ zł} + 696,00$ - premia 25% = zł 3.480,00 i grudzień - 194 godziny $(3 \times 46 + 4 \times 8 + 3 \times 8) \times 14,50 \text{ zł/h} = 2.813,00 + 703,25$ - premia 25% = 3.516,25 zł. Razem rok 1970 - zł 45.922,95 = zł 34.017,00 - wynagrodzenie zasadnicze + zł 8504,25 premia 25% = 42.521,25 + zł 3.401,70 (8% zarobku rocznego - od 42.521,25), wskaźnik wysokości podstawy wymiaru - **171,23%**.

W stosunku do 1971 r. biegła przyjęła następujące wyliczenia: styczeń - 190 godzin $(4 \times 46 + 6) \times 14,50 \text{ zł/h} = 2.755,00 + 688,75$ - premia 25% = zł 3.443,75, luty - 184 godzin $(4 \times 46) \times 14,50 \text{ zł/h} = 2.668,00 + 667,00$ - premia 25% = zł 3.335,00, marzec - 208 godzin $(4 \times 46 + 3 \times 8) \times 14,50 \text{ zł/h} = 3.016,00 + 754,00$ - premia 25% = zł 3.770,00, kwiecień - 192 godzin $(3 \times 46 + 2 \times 8 + 4 \times 8 + 6) \times 14,50 \text{ zł/h} = 2.784,00 + 696,00$ - premia 25% = zł 3.480,00, maj - 192 godzin

$(4 \times 46 + 8) \times 14,50 \text{ zł/h} = 2784,00 + 696,00$ - premia 25% = zł 3.480,00, czerwiec – 192 godzin $(3 \times 46 + 4 \times 8 + 6 + 2 \times 8) \times 14,50 \text{ zł/h} = 2.784,00 + 696,00$ - premia 25% = zł 3.480,00, lipiec - 198 godzin $(3 \times 46 + 2 \times 8 + 6 + 4 \times 8 + 6) \times 14,50 \text{ zł/h} = 2.871,00 + 717,75$ - premia 25% = zł 3.588,75, sierpień – 200 godzin $(4 \times 46 + 2 \times 8) \times 14,50 \text{ zł/h} = 2.900,00 + 725,00$ - premia 25% = zł 3.625,00, wrzesień – 200 godzin $(4 \times 46 + 2 \times 8) \times 14,50 \text{ zł/h} = 2.900,00 + 725,00$ - premia 25% = zł 3.625,00, październik - 198 godzin $(4 \times 46 + 8 + 6) \times 14,50 \text{ zł/h} = 2.871,00 + 717,75$ - premia 25% = zł 3.588,75, listopad – 192 godzin $(4 \times 46 + 8) \times 14,50 \text{ zł/h} = 2.784,00 + 696,00$ - premia 25% = zł 3.480,00 i grudzień - 202 godzin $(3 \times 8 + 6 + 2 \times 46 + 5 \times 8 + 5 \times 8) \times 14,50 \text{ zł/h} = 2.929,00 + 732,25$ - premia 25% = zł 3.661,25. Razem rok 1971 - zł 45.962,10 = (zł 34.046,00 - wynagrodzenie zasadnicze + zł 8511,50 - premia 25%) = 42.557,50 + 3.404,60 (8% od 42557,50), wskaźnik wysokości podstawy wymiaru - **162,43%**.

W stosunku do 1972 r. biegła przyjęła następujące wyliczenia: styczeń - 192 godziny $(4 \times 46 + 8) \times 14,50 \text{ zł/h} = 2.784,00 + 696,00$ - premia 25% = zł 3.480,00, luty (29 dni) - 192 godziny $(4 \times 46 + 8) \times 14,50 \text{ zł/h} = 2.784,00 + 696,00$ - premia 25% = zł 3.480,00, marzec – 208 godzin $(4 \times 46 + 3 \times 8) \times 14,50 \text{ zł/h} = 3.016,00 + 754,00$ - premia 25% = zł 3.770,00, kwiecień - 182 godziny $(6 + 3 \times 46 + 4 \times 8 + 6) \times 14,50 \text{ zł/h} = 2.639,00 + 659,75$ - premia 25% = zł 3.298,75, maj - 200 godzin $(4 \times 46 + 2 \times 8) \times 14,50 \text{ zł/h} = 2.900,00 + 725,00$ - premia 25% = zł 3.625,00, czerwiec – 192 godziny $(8 + 6 + 3 \times 46 + 5 \times 8) \times 14,50 \text{ zł/h} = 2.784,00 + 696,00$ - premia 25% = zł 3.480,00, lipiec - 192 godziny $(6 + 3 \times 46 + 5 \times 8 + 8) \times 14,50 \text{ zł/h} = 2.784,00 + 696,00$ - premia 25% = zł 3.480,00, sierpień – 208 godzin $(4 \times 46 + 3 \times 8) \times 14,50 \text{ zł/h} = 3.016,00 + 754,00$ - premia 25% = zł 3.770,00, wrzesień – 198 godzin $(4 \times 46 + 8 + 6) \times 14,50 \text{ zł/h} = 2.871,00 + 717,25$ - premia 25% = zł 3.588,75, październik - 200 g $(4 \times 46 + 8 + 6) \times 14,50 \text{ zł/h} = 2.900,00 + 725,00$ - premia 25% = zł 3.625,00, listopad – 192 godziny $(4 \times 46 + 8) \times 14,50 \text{ zł/h} = 2.784,00 + 696,00$ - premia 25% = zł 3.480,00 i grudzień - 182 godziny $(3 \times 46 + 8 + 6 + 3 \times 8 + 6) \times 14,50 \text{ zł/h} = 2.639,00 + 659,75$ - premia 25% = zł 3.298,75. Razem rok 1972 - zł 45.766,35 (zł 33.901,00 - wynagrodzenie zasadnicze + zł 8.475,25 - premia 25%) = 42.376,25 + 3.390,10 - 8% od 42.376,25, wskaźnik wysokości podstawy wymiaru - **152,01%**.

W stosunku do 1973 r. biegła sądowa przyjęła następujące wyliczenia: styczeń - 200 godzin $(4 \times 46 + 2 \times 8) \times 14,50 \text{ zł/h} = 2.900,00 + 725,00$ - premia 25% = zł 3.625,00, luty - 184 godziny $(4 \times 46) \times 14,50 \text{ zł/h} = 2.668,00 + 667,00$ - premia 25% = zł 3.335,00, marzec – 206 godzin $(4 \times 46 + 2 \times 8 + 6) \times 14,50 \text{ zł/h} = 2.987,00 + 746,75$ - premia 25% = zł 3.733,75, kwiecień - 184 godziny $(3 \times 46 + 5 \times 8 + 6) \times 14,50 \text{ zł/h} = 2.668,00 + 667,00$ - premia 25% = zł 3.335,00, maj - 200 godzin $(4 \times 46 + 2 \times 8) \times 14,50 \text{ zł/h} = 2.900,00 + 725,00$ - premia 25% = zł 3.625,00, czerwiec - 190 godzin $(4 \times 46 + 6) \times 14,50 \text{ zł/h} = 2.755,00 + 688,75$ - premia 25% = zł 3.443,75, lipiec - 200 godzin $(4 \times 46 + 2 \times 8) \times 14,50 \text{ zł/h} = 2.900,00 + 725,00$ - premia 25% = zł 3.625,00, sierpień – 208 godzin $(3 \times 46 + 3 \times 8 + 6 + 5 \times 8) \times 14,50 \text{ zł/h} = 3.016,00 + 754,00$ - premia 25% = zł 3.770,00, wrzesień – 190 godzin $(4 \times 46 + 6) \times 14,50 \text{ zł/h} = 2.755,00 + 688,75$ - premia 25% = zł 3.443,75, październik - 208 godzin $(4 \times 46 + 3 \times 8) \times 14,50 \text{ zł/h} = 3.016,00 + 754,00$ - premia 25% = zł 3.770,00, listopad – 192 godziny $(4 \times 46 + 8) \times 14,50 \text{ zł/h} = 2.784,00 + 696,00$ - premia 25% = zł 3.480,00 i grudzień - 182 godziny $(6 + 3 \times 46 + 3 \times 8 + 6 + 8) \times 14,50 \text{ zł/h} = 2.639,00 + 659,75$ - premia 25% = zł 3.298,75. Razem rok 1973 - zł 45.883,80 (zł 33.988,00 - wynagrodzenie zasadnicze + zł 8.497,00 - premia 25%) = 42.485,00 + 3.398,80 - 8% od 42.485,00, wskaźnik wysokości podstawy wymiaru - **136,66%**.

W odniesieniu do 1974 r. biegła przyjęła stawkę zaszeregowania w grupie akordowej 14,50 zł za godzinę pracy plus premia zgodna z regulaminem, nie mniej niż 25% oraz tzw. „13”, stanowiącą 8% zarobku rocznego. Biegła miała jednak na uwadze, że pismem z dnia 2 sierpnia 1974 r. miała miejsce zmiana wynagrodzenia ubezpieczonego, które zostało przyznane według stawki osobistego zaszeregowania w wysokości 19,00 zł za godzinę pracy plus premia zgodna z regulaminem, nie mniej niż 25% oraz tzw. „13”, stanowiącą 8% zarobku rocznego. I tak w stosunku do 1974 r. biegła dokonała następujących wyliczeń: styczeń - 200 godzin $(4 \times 46 + 2 \times 8) \times 14,50 \text{ zł/h} = 2.900,00 + 725,00$ - premia 25% = zł 3.625,00, luty - 184 godziny $(4 \times 46) \times 14,50 \text{ zł/h} = 2.668,00 + 667,00$ - premia 25% = zł 3.335,00, marzec - 198 godzin $(4 \times 46 + 8 + 6) \times 14,50 \text{ zł/h} = 2.871,00 + 717,75$ - premia 25% = zł 3.588,75, kwiecień - 192 godziny $(3 \times 46 + 4 \times 8 + 6 + 2 \times 8) \times 14,50 \text{ zł/h} = 2.784,00 + 696,00$ - premia 25% = zł 3.480,00, maj - 200 godzin $(4 \times 46 + 2 \times 8) \times 14,50 \text{ zł/h} = 2.900,00 + 725,00$ - premia 25% = zł 3.625,00, czerwiec - 182 godziny $(3 \times 46 + 6 + 4 \times 8 + 6) \times 14,50 \text{ zł/h} = 2.639,00 + 659,75$ - premia 25% = zł 3.298,75, lipiec - 200 godzin $(3 \times 46 + 4 \times 8 + 6 + 3 \times 8) \times 14,50 \text{ zł/h} = 2.900,00 + 725,00$ - premia 25% = zł 3.625,00, sierpień – 206 godzin $(4 \times 46 + 2 \times 8 + 6) \times 19,00 \text{ zł/h} \text{ (od 01.08.1974)} = 3.914,00 + 978,50$ - premia 25% = zł

4.892,50, wrzesień – 192 godziny $(4 \times 46 + 8) \times 19,00 \text{ zł/h} = 3.648,00 + 912,00$ - premia 25% = zł 4.560,00, październik - 208 godzin $(4 \times 46 + 3 \times 8) \times 19,00 \text{ zł/h} = 3.952,00 + 988,00$ - premia 25% = zł 4.940,00, listopad – 190 godzin $(4 \times 46 + 6) \times 19,00 \text{ zł/h} = 3.610,00 + 902,50$ - premia 25% = zł 4.512,50 i grudzień - 184 godzin $(4 \times 46) \times 19,00 \text{ zł/h} = 3.496,00 + 874,00$ - premia 25% = zł 4.370,00. Razem rok 1974 - zł 51.680,16 (zł 38282,00 - wynagrodzenie zasadnicze + zł 9.570,00 - premia 25%) = 47.852,00 + 3.828,16 - 8% od 47.852,00, wskaźnik wysokości podstawy wymiaru - **135,22%**.

Z kolei w odniesieniu do 1975 r. biegła dokonała następujących wyliczeń: styczeń - 200 godzin $(4 \times 46 + 2 \times 8) \times 19,00 \text{ zł/h} = 3.800,00 + 950,00$ - premia 25% = zł 4.750,00, luty - 184 godziny $(4 \times 46) \times 19,00 \text{ zł/h} = 3.496,00 + 874,00$ - premia 25% = zł 4.370,00, marzec - 190 godzin $(4 \times 46 + 6) \times 19,00 \text{ zł/h} = 3.610,00 + 902,50$ - premia 25% = zł 4.512,50, kwiecień - 200 godzin $(4 \times 46 + 2 \times 8) \times 19,00 \text{ zł/h} = 3.800,00 + 950,00$ - premia 25% = zł 4.750,00, maj - 190 godzin $(4 \times 46 + 6) \times 19,00 \text{ zł/h} = 3.610,00 + 902,50$ - premia 25% = zł 4.560,00 zł, czerwiec - 192 godziny $(3 \times 46 + 6 + 4 \times 8 + 6) \times 19,00 \text{ zł/h} = 3.648,00 + 912,00$ - premia 25% = zł 4.560,00, lipiec - 200 godzin $(4 \times 46 + 2 \times 8) \times 19,00 \text{ zł/h} = 3.800,00 + 950,00$ - premia 25% = zł 4.750,00, sierpień - 198 godzin $(4 \times 46 + 8 + 6) \times 19,00 \text{ zł/h} = 3.762,00 + 940,50$ - premia 25% = zł 4.702,50, wrzesień - 200 godzin $(4 \times 46 + 2 \times 8) \times 19,00 \text{ zł/h} = 3.800,00 + 950,00$ - premia 25% = zł 4.750,00, październik - 208 godzin $(4 \times 46 + 3 \times 8) \times 19,00 \text{ zł/h} = 3.952,00 + 988,00$ - premia 25% = zł 4.940,00, listopad – 184 godziny $(4 \times 46 + 6) \times 19,00 \text{ zł/h} = 3.496,00 + 874,00$ - premia 25% = zł 4.370,00 i grudzień – 192 godziny $(4 \times 46 + 8) \times 19,00 \text{ zł/h} = 3.648,00 \text{ zł} + 912,00 \text{ zł}$ - premia 25% = 4.560,00 zł. Razem rok 1975 – 59.969,70 zł (44.422,00 zł wynagrodzenie zasadnicze + 11.105,50 zł - premia 25%) = 55.527,50 zł + 4.442,20 zł - 8% od 55.527,50 zł, wskaźnik wysokości podstawy wymiaru – **127,71%**.

Wysokość emerytury po wyliczeniu przez biegłą sądową przy uwzględnieniu hipotetycznego wynagrodzenia za lata 1967-1975 dała kwotę w wysokości 2.143,26 zł. Dokonując stosownych obliczeń biegła sądowa uwzględniła okresy składkowe w wysokości 35 lat i 11 miesięcy, tj. 431 miesięcy oraz okresy nieskładkowe w wymiarze 1 roku i 3 miesięcy, tj. 15 miesięcy, a także podstawę wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne ustalona z 20 lat kalendarzowych wybranych z całego okresu ubezpieczenia. Tak wyliczony wskaźnik wysokości podstawy wymiaru wyniósł 147,57% i jest wyższy od przyjętego przez organ rentowy - 128,77%. Biegła zazaczyła, że ZUS ustalił świadczenie w wysokości 1.939,88 zł, a po waloryzacji od dnia 1 marca 2013 r. - 2.382,69 zł. Podstawa wymiaru po waloryzacji od dnia 1 marca 2013 r. ustalona przez biegłą sądową wyniosła natomiast 4.526,67 zł (3.357,76 zł), ZUS - 3.598,88 zł (2.929,99 zł).

Na datę wydania decyzji ZUS, tj. 15 lipca 2013 r. (k. 85, tom III a.r.) biegła sądowa ustaliła emeryturę w wysokości 2.143,26 zł, a po waloryzacji od dnia 1 marca 2013 r. - 2.790,57 zł, od dnia 1 marca 2014 r. - 101,60% - 2.835,22 zł, od dnia 1 marca 2015 r. - 100,68% waloryzacja mieszana, 36,00 zł dla emerytur w wysokości 5.299,97 zł - 2871,22 zł (2.835,22 zł + 36,00), od dnia 1 marca 2016 r. - 100,24% - 2.878,11 zł, od dnia 1 marca 2017 r. - 100,44% - 2.890,78 zł, ZUS od dnia 1 marca 2013 r. - 2.382,69 zł (opinia biegłej sądowej z zakresu finansów i rachunkowości mgr B. Z. z dnia 6 lipca 2017 r. k. 193-212 a.s.).

Do powyższej opinii zastrzeżenia zgłosił organ rentowy wskazując, że biegła sądowa niesłusznie przyjęła do wyliczenia wskaźników wysokości podstawy wymiaru za lata 1964 - 1965 i 1967 r. okresy faktycznie przepracowane w ciągu roku, powołując się na zmianę ustawy emerytalnej z dnia 5 marca 2015 r. Wynagrodzenie za część miesiący roku, w którym odwołujący pozostawał w ubezpieczeniu stosuje się wyłącznie do obliczenia emerytury przyznanej według zreformowanych zasad, tj. ustalenia wysokości kapitału początkowego, a nie do wcześniejszej emerytury obliczonej w myśl dotychczasowych zasad (pismo procesowe z dnia 26 lipca 2017 r. wraz z załącznikiem k. 227-228 a.s.).

Powyższy stan faktyczny, Sąd Okręgowy ustalił na podstawie powołanych dowodów z dokumentów znajdujących się w aktach niniejszej sprawy, w tym głównie w dołączonych do nich aktach rentowych oraz w aktach osobowych odwołującego, które w zakresie, w jakim Sąd oparł na nich swoje ustalenia, były wiarygodne, korespondowały ze sobą oraz tworzyły spójny stan faktyczny. Przy tym istotne jest, że strony nie kwestionowały autentyczności dokumentów i zgodności z rzeczywistym stanem rzeczy, a zatem okoliczności, wynikające z tych dokumentów należało uznać za bezsporne i mogące stanowić podstawę ustaleń faktycznych w sprawie. Ponadto Sąd Okręgowy uwzględnił zeznania świadków M. B. (k. 46 a.s.) oraz C. W. (k. 46-47 a.s.), którzy zgodnie wskazali, że w każdym miesiącu pracownikom,

w tym odwołującym była wypłacana premia uznaniowa, która wynosiła nie mniej niż 25%. Świadkowie, co prawda w sposób odmienny wypowiedzieli się, co do kwestii obowiązywania w zakładzie pracy (...) S.A. w W. regulaminu premiowania (świadek M. B. wskazywał, że regulamin ten obowiązywał, natomiast świadek C. W. wskazał, że nie było regulaminu premiowania) to jednak, w sposób zgodny stwierdzili, że premia w wysokości, co najmniej 25% była wypłacana pracownikom w każdym miesiącu. W tym zakresie zeznania świadków były zgodne z zeznaniami samego odwołującego J. S. (k. 47-48 a.s.) wobec, czego Sąd nie odmówił im przymiotu wiarygodności.

Ustalenia dotyczące faktycznej wysokości świadczenia emerytalnego ubezpieczonego przy przyjęciu określonej wysokości wskaźnika wysokości podstawy wymiaru emerytury oraz liczby okresów składkowych i nieskładkowych, Sąd Okręgowy poczynił w oparciu o opinię biegłej sądowej z zakresu finansów i rachunkowości mgr B. Z. z dnia 6 lipca 2017 r. (k. 193-212 a.s.), która na podstawie właściwych dla jej przedmiotu kryteriów zgodności z zasadami logiki i wiedzy powszechnej, poziomu wiedzy biegłego, podstaw teoretycznych opinii, a także sposobu motywowania oraz stopnia stanowczości wyrażonych w niej wniosków, zasługiwała w pełni na uwzględnienie. Biegła opracowując powyższą opinię oparła się na zgromadzonej w sprawie dokumentacji placowo-pracowniczej, w tym na dołączonych do akt sprawy aktach rentowych ubezpieczonego oraz oryginałach dokumentów placowych, znajdujących się w aktach osobowych. Poddanie legitymacji ubezpieczeniowej, akt rentowych i dokumentów placowo-pracowniczych J. S. weryfikacji biegłej sądowej z zakresu rachunkowości i finansów pozwoliło na ustalenie wysokości wynagrodzenia hipotetycznie osiągniętego przez niego w latach 1967-1975 oraz faktycznej liczby okresów składkowych i nieskładkowych we wskazanym powyżej okresie czasu. W powyższym zakresie, na podstawie analizy wskazanych dokumentów, biegła poczyniła także szczegółowe ustalenia, co do obliczenia wskaźnika wysokości i podstawy wymiaru świadczenia emerytalnego. Powyższą opinię biegłej sądowej z zakresu finansów i rachunkowości Sąd Okręgowy uznał za w pełni wiarygodną, rzetelną i logiczną, albowiem była ona jasna, spójna oraz rzeczowo i konkretnie uzasadniona. Sąd wziął pod uwagę przede wszystkim szczegółowo rozpisane przez biegłą, na podstawie dokumentacji znajdującej się w aktach sprawy, dochody ubezpieczonego, stanowiące podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne w oparciu o konkretną podstawę ustalenia wynagrodzenia, jak również okresy poszczególnych okresów składkowych i nieskładkowych w rozbiciu na lata, miesiące i dni, co zostało uwypuklone przez biegłą w treści opinii. Tak klarowna i jasna analiza dokonana przez biegłą, dawała przejrzysty, dający możliwość weryfikacji przez Sąd, obraz rzeczywistych warunków pracy i płacy ubezpieczonego, stanowiących podstawę do ustalenia wysokości przysługującego mu świadczenia emerytalnego. W piśmie procesowym z dnia 26 lipca 2017 r. organ rentowy zgłosił zastrzeżenia do ww. opinii biegłej sądowej wskazując, że biegła sądowa niesłusznie przyjęła do wyliczenia wskaźników wysokości podstawy wymiaru za lata 1964 -1965 i 1967 r. okresy faktycznie przepracowane w ciągu roku, powołując się na zmianę ustawy emerytalnej z dnia 5 marca 2015 r. Wskazać jednak należy, że obowiązujący od wejścia w życie ustawy emerytalnej w niezmienionym brzmieniu przepis art. 15 ust. 5 stanowi, że wskaźnik wysokości podstawy wymiaru nie może być wyższy niż 250%. A zatem nadal po wejściu w życie ustawy z dnia 05 marca 2015 r. obowiązywało ograniczenie wysokości podstawy wymiaru, na co wskazuje też przepis art. 110a ustawy emerytalnej. Omawiany przepis nie uchyla zatem określonego nadal obowiązującym w niezmienionym brzmieniu przepisem art. 15 ust. 5 ograniczenia wysokości wskaźnika wysokości podstawy wymiaru. Jak wynika z treści opinii, wskaźnik wysokości podstawy wymiaru ubezpieczonego w latach 1967-1975 nie przekroczył 250%, a zatem biegła prawidłowo uwzględniła okresy faktycznie przepracowane w ciągu roku przez ubezpieczonego, powołując się na zmianę ustawy emerytalnej z dnia 5 marca 2015 r. W tej sytuacji, Sąd Okręgowy uznał moc dowodową oraz walor wiarygodności dowodu z opinii biegłej sądowej specjalisty z zakresu finansów i rachunkowości mgr B. Z., uznając, że tak wiedza, jak i doświadczenie biegłej, stanowią gwarancję rzetelności sporządzonej opinii, stanowiącej podstawę do wydania merytorycznego rozstrzygnięcia w sprawie.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Odwołanie J. S. od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych (...) Oddział w W. z dnia 15 lipca 2013 r., znak: (...) jest zasadne i jako takie zasługuje na uwzględnienie.

Przedmiotem sporu w niniejszej sprawie było ponowne ustalenie podstawy wymiaru emerytury odwołującego J. S. na podstawie rzeczywistego wynagrodzenia otrzymywanego przez niego w latach 1967-1975 z uwzględnieniem

faktycznej liczby okresów składkowych i nieskładkowych, osiągniętych przez niego w spornym okresie czasu. Precyzując zgłoszone w treści odwołania żądanie, odwołujący domagał się ponownego przeliczenia wskaźnika wysokości podstawy wymiaru emerytury w poszczególnych latach (1967-1975), wskazując, że wskaźniki przyjęte przez organ rentowy na gruncie zaskarżonej decyzji są nieprawidłowe, co skutkowało błędnym ustaleniem wysokości przysługującego mu świadczenia emerytalnego. W uzasadnieniu odwołania ubezpieczony wskazał, że organ rentowy dokonując przeliczenia wysokości emerytury przyjął za podstawę kwotę minimalnego wynagrodzenia za pracę, pomijając faktycznie uzyskane przez niego zarobki w latach 1968-1972. Na tej podstawie odwołujący zwrócił się o ponowne przeliczenie świadczenia emerytalnego.

Zgodnie treścią art. 111 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. z 2018 r., poz. 138 ze zm.), wysokość emerytury lub renty oblicza się ponownie, z zastrzeżeniem ust. 2 i 3, od podstawy wymiaru ustalonej w myśl art. 15, jeżeli do jej obliczenia wskazano podstawę wymiaru składki na ubezpieczenie społeczne lub ubezpieczenia emerytalne i rentowe na podstawie przepisów prawa polskiego: z liczby kolejnych lat kalendarzowych i w okresie wskazanym do ustalenia poprzedniej podstawy wymiaru świadczenia, z kolejnych 10 lat kalendarzowych wybranych z 20 lat kalendarzowych, poprzedzających bezpośrednio rok kalendarzowy, w którym zgłoszono wniosek o przyznanie emerytury lub renty albo o ponowne ustalenie emerytury lub renty, z uwzględnieniem art. 176, z 20 lat kalendarzowych wybranych z całego okresu podlegania ubezpieczeniu, przypadających przed rokiem zgłoszenia wniosku o ponowne ustalenie emerytury lub renty, a wskaźnik wysokości podstawy wymiaru jest wyższy od poprzednio obliczonego. Po myśli ust. 2 przytoczonego przepisu wskaźnik wysokości podstawy wymiaru, obliczony na zasadach określonych w art. 15, mnoży się przez kwotę bazową ostatnio przyjętą do obliczenia świadczenia.

Szczegółowe zasady postępowania w sprawach o świadczenia emerytalno-rentowe określa rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 11 października 2011 r. w sprawie postępowania o świadczenia emerytalno-rentowe (Dz. U. z 2011 r. nr 237, poz. 1412). Rozporządzenie to w § 21 pkt. 1 przewiduje, że środkiem dowodowym stwierdzającym wysokość wynagrodzenia, dochodu, przychodu oraz uposażenia przyjmowanego do ustalenia podstawy wymiaru emerytury lub renty są zaświadczenia pracodawcy lub innego płatnika składek, legitymacja ubezpieczeniowa lub inny dokument, na podstawie, którego można ustalić wysokość wynagrodzenia, dochodu, przychodu lub uposażenia. Powyższy przepis zakłada istnienie optymalnych warunków, tj. wymaga, aby zachowała się dokumentacja płacowa pracodawcy. Natomiast w sytuacji, gdy nie zachowała się stosowna dokumentacja płacowa, wysokość zarobków może być ustalona na podstawie dokumentacji zastępczej z akt osobowych pracownika (np. umów o pracę, angaży, wpisów w legitymacji ubezpieczeniowej oraz innych pism dotyczących zatrudnienia, które zawierają informacje o wynagrodzeniu).

Trzeba także wskazać, że w postępowaniu sądowym nie obowiązują ograniczenia, co do środków dowodowych stwierdzających wysokość zarobków lub dochodów stanowiących podstawę wymiaru emerytury lub renty określone w § 21 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 11 października 2011 r. w sprawie postępowania o świadczenia emerytalno-rentowe. Wysokość zarobków, której pochodną jest podstawa wymiaru składki na ubezpieczenie społeczne, jest faktem mającym istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy (art. 227 k.p.c.), który w postępowaniu przed Sądem może być udowadniany wszelkimi środkami dowodowymi (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 25 lipca 1997 r., sygn. akt II UKN 186/97 oraz z dnia 14 czerwca 2006 r., sygn. akt I UK 115/06). Ponadto, w sytuacji, gdy fakt zatrudnienia odwołującego jest niewątpliwy, dopuszczalne jest ustalenie wysokości wynagrodzenia na podstawie dowodów pośrednich (por. wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 19 stycznia 1994 r., III AUa 494/93).

W rozpoznawanej sprawie zaistniał spór pomiędzy stronami odnośnie sposobu wyliczenia świadczenia w myśl przepisów ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. Dla wyjaśnienia spornej kwestii, Sąd Okręgowy dopuścił dowód z opinii biegłego sądowego z zakresu finansów i rachunkowości i na tej podstawie uznał, że odwołanie J. S. zasługuje na uwzględnienie.

Sąd Okręgowy w pełni podzielił wnioski biegłej sądowej, która wyliczyła wynagrodzenie ubezpieczonego na podstawie zgromadzonej w aktach dokumentacji. Sąd uznał, że możliwe jest odtworzenie zarobków odwołującego za sporne lata z

dostateczną dozą prawdopodobieństwa. Jednocześnie, Sąd nie znalazł podstaw do negowania prawa odwołującego do składników wynagrodzenia uwzględnionych przez biegłego przy wydaniu opinii, a zwłaszcza jego prawa do miesięcznej premii w wysokości co najmniej 25%, na którą zgodnie wskazywali przesłuchani w sprawie świadczenie. Biegła na podstawie dostępnej dokumentacji znajdującej się w aktach sprawy oraz w załączonych do nich aktach rentowych i osobowych dokonała wyliczenia we wskazanym zakresie, a także w sposób logiczny i przekonujący uzasadniła swoje stanowisko. Biegła przedstawiła dokładnie, jakie dane zostały przyjęte dla każdego okresu, stanowiącego przedmiot opinii. W podsumowaniu opinii biegła podkreśliła, że wyliczona wartość świadczenia różni się od wartości wyliczonej przez organ rentowy. Powodem powyższego były rozbieżności dotyczące kwot przyjętych wynagrodzeń za pracę w latach 1967-1975, gdyż organ rentowy za ten okres czasu przyjął minimalne wynagrodzenie za pracę, natomiast biegła dokonała stosownych wyliczeń celem ustalenia wysokości wynagrodzenia odwołującego w poszczególnych latach na podstawie posiadanej dokumentacji płacowo-pracowniczej, zgromadzonej w aktach osobowych odwołującego. Wysokość emerytury po wyliczeniu przez biegłą sądową przy uwzględnieniu hipotetycznego wynagrodzenia za lata 1967-1975 dała kwotę w wysokości 2.143,26 zł. Dokonując stosownych obliczeń biegła sądowa uwzględniła okresy składkowe w wysokości 35 lat i 11 miesięcy, tj. 431 miesięcy oraz okresy nieskładkowe w wymiarze 1 roku i 3 miesięcy, tj. 15 miesięcy, a także podstawę wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne ustaloną z 20 lat kalendarzowych wybranych z całego okresu ubezpieczenia. Tak wyliczony wskaźnik wysokości podstawy wymiaru wyniósł 147,57% i okazał się wyższy od przyjętego przez organ rentowy - 128,77%. Biegła zaznaczyła, że ZUS ustalił świadczenie w wysokości 1.939,88 zł, a po waloryzacji od dnia 1 marca 2013 r. - 2.382,69 zł. Podstawa wymiaru po waloryzacji od dnia 1 marca 2013 r. ustalona przez biegłą sądową wyniosła natomiast 4.526,67 zł (3.357,76 zł), ZUS - 3.598,88 zł (2.929,99 zł). Na datę wydania decyzji ZUS, tj. 15 lipca 2013 r. (k. 85, tom III a.r.) biegła sądowa ustaliła emeryturę odwołującego w wysokości 2.143,26 zł, a po waloryzacji od dnia 1 marca 2013 r. - 2.790,57 zł, od dnia 1 marca 2014 r. - 101,60% - 2.835,22 zł, od dnia 1 marca 2015 r. - 100,68% waloryzacja mieszana, 36,00 zł dla emerytur w wysokości 5.299,97 zł - 2.871,22 zł (2.835,22 zł + 36,00), od dnia 1 marca 2016 r. - 100,24% - 2.878,11 zł, od dnia 1 marca 2017 r. - 100,44% - 2.890,78 zł, ZUS od dnia 1 marca 2013 r. - 2.382,69 zł. Biegła precyzyjnie wyjaśniła przy tym sposób wyliczenia wynagrodzenia odwołującego za lata 1967-1975 oraz liczbę osiągniętych przez niego okresów składkowych i nieskładkowych w powyższym okresie czasu, stanowiących podstawę do ustalenia wysokości emerytury J. S.. Sąd Okręgowy nie miał zastrzeżeń do opinii i nie widział potrzeby dalszego prowadzenia postępowania dowodowego w tym kierunku w sytuacji, kiedy sporne zagadnienie zostało wyjaśnione w sposób wyczerpujący. Ponadto Sąd Okręgowy dokonał oceny opinii pod względem przydatności i prawidłowości dokonanych wyliczeń uznając, że biegła w sposób jasny i precyzyjny wyjaśniła niezbędne dla sprawy okoliczności. Wyprowadzone wnioski na podstawie dostępnej dokumentacji były logiczne. Brak było zatem uzasadnionych podstaw, aby dowód ten zakwestionować.

W tym miejscu wskazać również należy, że w aktach osobowych znajdowały się informacje o przerwach w świadczeniu pracy, jak urlopy bezpłatne, czy też okres odbywania zasadniczej służby wojskowej, które zostały wzięte pod uwagę przy ustalaniu wysokości wynagrodzenia odwołującego. Z dokumentów zgromadzonych w aktach osobowych odwołującego wynikały także godzinowe stawki wynagrodzenia zasadniczego, które były określone według grup osobistego zaszeregowania. Wskazane stawki godzinowe były przy tym elementem podstawowym i wyjściowym do obliczenia przez biegłą sądową z zakresu finansów i rachunkowości miesięcznego, a w konsekwencji rocznego wynagrodzenia za pracę. Sąd Okręgowy uznał, że powyższe dokumenty w sposób miarodajny potwierdzają wysokość wynagrodzenia otrzymywanego przez odwołującego. Brak jest bowiem dowodów przeciwnych pozwalających na podważenie wiarygodności zgromadzonego materiału dowodowego. Podkreślić również należy, że przepisy rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 11 października 2011 r. w sprawie postępowania o świadczenia emerytalno-rentowe wyraźnie wskazują, że dowodem, stwierdzającym wysokość wynagrodzenia może być inny dokument, na podstawie którego można ustalić wysokość wynagrodzenia, dochodu, przychodu lub uposażenia. Przepisy te nie obligują przy tym aby były to dokumenty wystawione na potrzeby ZUS oraz aby zawierały informacje, od jakich składników wynagrodzenia została odprowadzona składka na ubezpieczenie społeczne. Wobec powyższego na podstawie wskazanej dokumentacji można było ustalić wysokość płacy zasadniczej odwołującego, co na polecenie Sądu uczyniła biegła sądowa z zakresu finansów i rachunkowości. Uzyskane w ten sposób podstawy wymiaru składek pozwoliły obliczyć wskaźnik wysokości podstawy wymiaru świadczenia. Z obliczeń poczynionych przez biegłą sądową wynika, że wskaźnik wysokości podstawy wymiaru w latach 1967-1975 kształtował się w sposób następujący:

1967 r. - 133,23%, 1968 r. - 166,39%, 1969 r. - 161,05%, 1970 r. - 171,23%, 1971 r. - 162,43%, 1972 r. - 152,01%, 1973 r. - 136,66%, 1974 r. - 135,22% i 1975 r. - 127,71%. Wysokość emerytury po wyliczeniu przez biegłą sądową w oparciu o powyższe dane dała kwotę w wysokości 2.143,26 zł. Dokonując stosownych obliczeń biegła sądowa uwzględniła okresy składkowe w wysokości 35 lat i 11 miesięcy, tj. 431 miesięcy oraz okresy nieskładkowe w wymiarze 1 roku i 3 miesięcy, tj. 15 miesięcy, a także podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne, która została ustalona z 20 lat kalendarzowych wybranych z całego okresu ubezpieczenia. Biegła wzięła również pod uwagę fakt, iż w spornym okresie zatrudnienia odwołujący otrzymywał miesięczną premię w wysokości, co najmniej 25% oraz tzw. „13”, stanowiącą 8% wynagrodzenia rocznego. W tym zakresie biegła prawidłowo oparła się na zeznaniach świadków i odwołującego, albowiem świadkowie potwierdzili, że zarówno oni, jak i odwołujący otrzymywali premie, wskazując jednocześnie na ich wysokość (co najmniej 25% w skali miesiąca). Świadczeniowcy pamiętali zatem wysokość dodatkowych składników wynagrodzenia w postaci premii uznaniowych oraz tzw. „13” uzyskiwanych zarówno przez odwołującego, jak również przez nich samych. W obliczu ww. zeznań świadków, pomimo braku przedłożenia do akt sprawy regulaminu premiowania, możliwe było ustalenie wysokości premii miesięcznej faktycznie uzyskiwanej przez odwołującego na poziomie 25% wynagrodzenia zasadniczego. Świadczeniowcy co prawda wskazywali, że premia ta z uwagi na różnorodne czynniki mogła być w różnych okresach czasu zmienna, tj. obniżana lub podwyższana przez pracodawcę, jednak brak było wystarczających danych umożliwiających poczynienie konkretnych ustaleń pozwalających na określenie, jakie rzeczywiście premie uzyskiwał wnioskodawca w konkretnych latach, także na podstawie powyższych zeznań świadków i samego wnioskodawcy. Z tego też względu biegła prawidłowo przyjęła, że ten składnik wynagrodzenia oscylował w granicach 25% płacy zasadniczej. Wobec powyższego, na tej podstawie Sąd Okręgowy mógł dokonać przeliczenia podstawy wymiaru świadczenia odwołującego z uwzględnieniem wskaźnika ustalonego w wyniku hipotetycznego wyliczenia, tj. 147,57%. Uwzględnienie tego wskaźnika spowodowało, że wysokość emerytury odwołującego wyniosła 2.143,26 zł, a po waloryzacji od dnia 1 marca 2013 r. - 2.790,57 zł i jest ona wyższa od obecnej wysokości emerytury, która wynosi 1.939,88 zł, a po waloryzacji od dnia 1 marca 2013 r. - 2.382,69 zł.

Mając na uwadze powyższe rozważania, Sąd Okręgowy w oparciu powołane w uzasadnieniu przepisy prawa materialnego oraz art. 477¹⁴ § 2 k.p.c. zmienił zaskarżoną decyzję z dnia 15 lipca 2013 r., znak: (...) w ten sposób, że przeliczył emeryturę odwołującego J. S., począwszy od dnia 1 sierpnia 2013 r. ustalając, że wskaźnik wysokości podstawy wymiaru (wwpw) wynosi 147,57% oraz ustalił, że wysokość świadczenia wynosi 2.143,26 zł, a po waloryzacji od dnia 1 marca 2013 r. - 2.790,57 zł, o czym orzekł w pkt. 1 sentencji wyroku.

W pkt. 2 wyroku Sąd Okręgowy zasądził od Zakładu Ubezpieczeń Społecznych (...) Oddział w W. na rzecz ubezpieczonego J. S. kwotę 420,00 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego przed Sądem I i II instancji, na którą składają się następujące kwoty: 60,00 zł tytułem kosztów zastępstwa procesowego przed Sądem II instancji, przyznane na podstawie art. 98 k.p.c. w związku z § 2 ust.1 i 2, § 11 ust.2 i § 12 ust.1 pkt. 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu (Dz.U. z 2013 r., poz.490) w brzmieniu obowiązującym na dzień wydania wyroku przez Sąd Apelacyjny w Warszawie III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych tj. 31 marca 2016 r. oraz 360,00 zł tytułem kosztów zastępstwa procesowego przed Sądem I instancji, przyznane na podstawie art. 98 k.p.c. w związku z § 9 ust. 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (Dz. U. z 2015 r., poz. 1804).

Jednocześnie w pkt. 3 wyroku Sąd Okręgowy stwierdził, że organ rentowy nie ponosi odpowiedzialności za opóźnienie w wypłacie świadczenia, w oparciu o treść art. 118 ust. 1a ustawy o emeryturach i rentach z FUS. Poczynienie wiążących ustaleń, co do wysokości świadczenia emerytalnego odwołującego wymagało bowiem przeprowadzenia sądowego postępowania dowodowego, w tym dopuszczenia dowodu z opinii biegłego sądowego z zakresu finansów i rachunkowości. Organ rentowy nie ma tych możliwości dowodowych w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych, gdyż ograniczony jest środkami dowodowymi wymienionymi w Rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie postępowania o świadczenia emerytalno-rentowe i zasad wypłaty tych świadczeń (Dz. U. Nr 10, poz. 49). Zgodnie z art. 118 ust. 1a ww. ustawy w razie ustalenia prawa do świadczenia lub jego wysokości orzeczeniem organu odwoławczego za dzień wyjaśnienia ostatniej okoliczności niezbędnej do wydania decyzji uważa się również

dzień wpływu prawomocnego orzeczenia organu odwoławczego, jeżeli organ rentowy nie ponosi odpowiedzialności za nieustalenie ostatniej okoliczności niezbędnej do wydania decyzji. Organ odwoławczy, wydając orzeczenie, stwierdza odpowiedzialność organu rentowego.

Działając zaś na podstawie powołanego przepisu, Sąd wnioskując a contrario, nie stwierdził odpowiedzialności organu rentowego za nieustalenie ostatniej okoliczności niezbędnej do wydania decyzji, powodującej opóźnienie w wypłacie świadczenia, mając na uwadze fakt, że dopiero wyniki niniejszego postępowania dowodowego pozwoliły na poczynienie wiążących ustaleń, co do kwestii spornych w niniejszej sprawie, mających wpływ na prawo ubezpieczonego do wnioskowanego świadczenia.

Wobec powyższego, Sąd Okręgowy orzekł jak w pkt. 3 sentencji wyroku.

SSO Renata Gąsior

ZARZĄDZENIE

(...)

(...)